

Saksdokumenter:

Report from Organizing Committee in Global Priorities Campaign, Geneva, November 21 – 23, 2003 v/Hans-Morten Haugen og saksorientering (*tidl. utsendt*)

Midtøsten:

Avisartikler i forbindelse med debatt om:

Muren/gjerdet i Israel/Palestina (*tidl. utsendt*)

Nettverk for Israel? (*tidl. utsendt*)

Religionsdialog i Midtøsten (*tidl. utsendt og vedlagt*)

Rapport fra COCOP-møte 12.-14. mai 2004 i Betlehem (*vedlagt*)

Rapport fra besøk til Midtøsten av generalsekretæren og biskop Kvarme (*ettersendes*)

Rapportliste – MKR (*vedlagt*)

Orienteringssaker

1. Organizing Committee in Global Priorities Campaign
2. **Midtøsten:**
  - Avisartikler i forbindelse med debatt om:
    - a. Muren/gjerdet i Israel/Palestina
    - b. Nettverk for Israel?
    - c. Religionsdialog i Midtøsten
    - d. Rapport fra COCOP-møte 12.-14. mai 2004 i Betlehem
    - e. Rapport fra besøk til Midtøsten av generalsekretæren og biskop Kvarme
3. Kirkeforståelsen
4. Rapportliste

Forslag til vedtak:

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

Orienteringssaker:

1. Orientering vedrørende rapport fra møte i Global Priorities Campaign

Mellomkirkelig råd er representert i nettverket Global Priorities Campaign ved Hans Morten Haugen. Dette er et flerreligiøs kampanje for å omdisponere statlige og internasjonale midler. Nettverket er kritiske til at det internasjonale samfunnet bruket milliarder av dollar på militære formål, for eksempel i Irak. Nettverket fokuserer på økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og ønsker at militærbudsjettene skal omdisponeres til å fokusere på menneskelig sikkerhet framfor militær sikkerhet.

Kampanjen arbeider for å mobilisere religiøse og sekulære nettverk og organisasjoner til å arbeide for en endring i nasjonale og globale budsjettmessige prioriteringer.

Global Priorities Campaign har som mål:

1. å sikre alle menneskers tilgang til goder innen ti år, ved å omdisponere forsvarsbudsjettene i verden til menneskelige behov, med et særlig fokus på de mest sårbare og marginaliserte gruppene i samfunnet;
2. å sikre tilgangen til offentlige goder til alle mennesker, gjennom utvikling av nye og innovative inntekstkilder; og
3. å møte menneskelige behov, både lokalt og internasjonalt, ved å påvirke budsjettprioriteringer og skape større likhet mht. inntekt og muligheter (inkludert innfrielse av internasjonalt anerkjente utviklingsmål).

Organizing Committee i Global Priorities Campaign har ønsket om å arrangere et møte den 3. januar 2005 i Oslo, mellom forhenværende militære ledere og kirkelige ledere fra USA og Europa. Det antydes at et slikt møte bør arrangeres i samarbeid med Kirkens nødhjelp, biskopen i Oslo og Den norske kirke. Hans Morten Haugen sitter i Organizing Committee, og er for øvrig blant drivkreftene i nettverket.

Margot I. Skarpeteig, 12. mai 2004

Rapport nr 08/04

Report from Organizing Committee in Global Priorities Campaign Geneva 21 to 23 November 2003 by Hans Morten Haugen, representing Church of Norway Council on Ecumenical and International Relations

Despite the still uncertain financial situation, the commitment to move the Campaign forward is very strong among the members of the Organizing Committee. A rather comprehensive burden of work was distributed, some to be done by the next meeting in April, and some to be done by the end of the year 2004, related to the planned launch of the Campaign.

Communication: At the beginning of the meeting, a brief review was made regarding the contact with the persons not present at the meeting. It is important that people who have committed themselves are actively followed up. It seemed that almost everyone still is included in some way or another, but the more active use of the global priorities organizational committee *e-mail list-server* is important.

The web is now up: www.globalpriorities.org. There is a need to find a person able to serve this homepage, in particular as we move towards the launch.

Guest Presenter: Michel Veuthey, former deputy to the President of the ICRC, and now Professor at Fordham and the International Institute of International Law, gave a presentation of various aspects relating to networking, emphasizing the value of spirituality and optimism.

Planning: Most of the meeting was devoted to planning – particularly for the next year, but also beyond that. I refer to the detailed report, but will emphasize the following:

The Objective of the Campaign is outlined in the two pages “statement of principles”. There is no need to review this document, but present it together with the five objectives, as well as the ideas for targeted countries and specific actions.

It is important both to keep close contact with the Ecumenical Advocacy Alliance (EAA) secretariat, as well as with the EAA members. The Global Priorities Campaign should be advocated as a coming priority of the EAA. If the Campaign endorsed by the EAA board as being a priority for a 3-year period starting in 2004 (eventually in 2005) the conceptual developments and networking of the EAA will be of great value.

The efforts of organizational endorsements will be reviewed at the next meeting in April. The Organizing Committee agrees that we should intensify outreach towards identified organizations, and encourage them to get actively involved, and formally endorse the aims of the Campaign. The drafting committee will proceed on this issue, by sending out letters to the identified organizations.

Events: As it is acknowledged that big events with prominent guests is one way of increasing public awareness, there has been consistent effort to prepare for such events. The 6th event, which is depending upon availability of funds, deserves some more attention, particularly for relevant Norwegian and Nordic involved persons.

I have understood that the original idea of a meeting taking place between retired officers from Europe and the US, and prominent religious leaders from the same countries, came from the Bishop of Oslo. The prospect of a meeting in Oslo featuring retired military leaders and senior religious leaders is something the Organizing Committee has endorsed and for which dedicated funding is being sought.

If the funding can be ensured, it must be presumed that the bishop wants to proceed with the idea. The Church of Norway and the Norwegian Church Aid should be consulted and asked to contribute to the holding of this high-level meeting. The Bishop of Oslo has a very extensive inter-religious network, and will most likely also know which military persons that would be most appropriate to invite. However, it must be emphasized that while the meeting is highly topical and interesting, the funding situation is still uncertain.

Launch: While the information on the launch is comprehensive, and reflects the fact that this was more a brain-storming session, the responsibilities for preparing the Fact Sheets is actually lacking. The following tasks were assigned:

Military spending vs. human needs: Marty Rendon, Tom Gettman

Millennium Development Goals and human rights: Peter Prove

Defining human security: Hans Morten Haugen

Impact of militarization on children and the environment: Elizabeth Tapia

These were asked to be prepared to the April meeting.

Less specific assignments were done regarding the case studies. However, this challenge should be presented to relevant persons that we come across. The case studies should be policy relevant.

The dates for the launch are not finally set. However, it must be presumed that 03.01.05 could be a better day than the December days, as little else is likely to happen in the beginning of January. If the EAA decides to endorse and prioritize the Global Priorities Campaign, this will be an important factor for the planning and framing of launching the Campaign.

Conclusion: The activities in 2003 have taken place with minimal expenditures. The fact that Arnold Kohen from the Humanitarian Project has kept his strong commitment, and found ways around the financial situation, is a major explanation for why the Campaign has not come to a standstill. There are much higher ambitions for 2004 and beyond, however.

Oslo 16 of January 2004

Hans Morten Haugen (hansmha@nchr.uio.no)

Meeting Notes of the Global Priorities Campaign Consultation Bossey, Switzerland, November 21 – 23, 2003

Attendance: Dennis Frado (Lutheran Office for World Community at the United Nations/Evangelical Lutheran Church in America, New York), Tom Getman (World Vision International, Geneva), Hans Morten Haugen (Church of Norway Council of Ecumenical and International Relations), David Hinkley (Survivors International, San Francisco), Arnold Kohen (International Coordinator, Global Priorities Campaign), Albaqir Mukhtar (Middle East Campaign Coordinator, Amnesty International, London), Martin Rendon (Washington representative, US Fund for Unicef), Sullivan Robinson (former executive director, Congress of National Black Churches, Washington), Victor Scheffers (Catholic Commission for Justice and Peace, The Netherlands), Elizabeth Tapia (Ecumenical Institute, Bossey), Michel Veuthey (see below)

Facilitation and Meeting Notes: Dennis Frado facilitated the consultation; David Hinkley took notes, Arnold Kohen edited notes.

Special Presentation:

Michel Veuthey, former deputy to the president of the International Committee of The Red Cross and now Adjunct Professor of Law at Fordham University and the International Institute of Humanitarian Law, inspired the gathering with a presentation on the value of international networking. (Veuthey, who has joined the steering committee of the Global Priorities Campaign, spent 33 years with ICRC, including many years as representative to the United Nations as well as head of mission in South Africa.)

Agenda:

The agenda was sharpened to these elements:

- * Review Campaign Objectives;
- * Identify anticipated events over the upcoming year;
- * Assign outreach responsibility for targeted list of organizations;
- * Determine media efforts and articles the Global Priorities Campaign may generate in the next year;
- * Review organizational structure;
- * Set next consultation date and location.

Objectives:

We agreed upon the following objectives for the next year's work:

1. Prepare ground for the Campaign's formal launch in late 2004, including media strategies.
2. Seek more organizational and individual endorsements of and involvement in the Campaign.

3. Media outreach and the writing of opinion articles on the issues, both in the USA and abroad.
4. Asking the Ecumenical Advocacy Alliance (EAA) to make changing global budget priorities one of its priorities for the next period.
5. Continue fund-raising, including via the web.

1. Launch

With respect to preparing the campaign launch, various op-ed pieces will be prepared and submitted over the next several months, in part to provide materials for the launch events, in part in furtherance of international education on particular issues of budget priorities. Among other things, these issues might include the contrast between excessive military spending and the need to tackle the Millennium Development Goals, including food and water needs, HIV/AIDS, universal primary education, child health, the needs of refugees and migrants, etc.

Concerning the campaign launch, a committee was constituted of David Hinkley, Arnold Kohen, Albaqir Mukhtar, Sullivan Robinson, and Elizabeth Tapia. The committee will communicate by e-mail, generating a draft plan for the launching events. The plan will include recommendations to the April consultation concerning location(s), date(s), program, speakers, and media strategies.

2. Endorsements

The drafting committee constituted at a previous consultation, consisting of Jack Arthey, Linda Hartke, Arnold Kohen, and Victor Scheffers, will review drafts of letters inviting religious organizations to endorse and/or join the Campaign, and produce a final version for use.

We decided to distribute of booklets on the Millennium Development Goals (MDG) from the UN Development Program, with our outreach letters.

3. Education

Website development and other media work are critical elements in our long term efforts.

We agreed to assemble educational materials for use on our new website and for dissemination through the media and through other means. Such materials include:

- * case studies, stories illuminating the human consequences of unmet needs;
- * graphics, charts, pictorial material (e.g. the EAA bar charts on Global Military Spending and on Federal Spending)
- * MDG booklets, bookmarks, etc.
- * new original opinion (op-ed) pieces for publication in major print outlets
- * explore taping of radio interview(s) with GPC spokesperson for distribution on CD Rom (David Hinkley to investigate with National Public Radio and Pacifica radio networks in USA)

4. Ecumenical Advocacy Alliance (EAA)

Hans Morten Haugen announced that EAA will be reviewing its priorities in the coming months, with a view to determining its direction for the ensuing three years. He argued that the GPC should approach EAA with the recommendation that global priorities/unmet human needs be among their priorities. We decided to ask Linda Hartke about this process. If Linda encourages this approach, Dennis will arrange to acquire the EAA mailing list of participating organizations, and we will circulate a request to members of EAA that they advocate for global priorities to be a priority for EAA activity in the upcoming cycle.

5. Fund-Raising

Arnold Kohen and David Hinkley, who have been working with foundations and donors, reported on processes underway. A grant is now under consideration at the Ford Foundation: as of November 26, it was made clear by Ford that this grant, should it be made, would be designated for media-related activities. Other requests are being prepared for submission. Norwegian Church Aid and Christian Aid are considering providing support. Novib has been asked to fund the Hague conference (see below) and related efforts. A full report will be presented at the April 2004 consultation. The possibility of future sponsorship from World Vision International was cited. A small grant was received this fall from the US Fund for UNICEF. The Ford Foundation made available some travel support for this consultation.

Martin Rendon and David Hinkley will investigate the possibility of approaching the Better World Foundation to underwrite the GPC, especially but not limited to our use of the Millennium Development Goals booklets.

Anticipated Events in the Coming Year

GPC Organizing Committee members will participate in several events of relevance to the Campaign in the coming year. Some are dependent on funding, in which cases the dates are To Be Announced (TBA).

- (1) The World Social Forum, January 18 – 22 in India (Victor Scheffers, Linda Hartke, and Peter Prove will attend)
- (2) Hague Conference on Poverty Eradication as a Peace-Building Strategy (TBA)
- (3) Consultation in Bossey (GPC Organizing Committee) April 15 – 17
- (4) Consultation in Nairobi (representatives of GPC Organizing Committee) (TBA)
- (5) Campaign Launch (TBA – roughly November – December, 2004)
- (6) Depending upon availability of funds, there is the possibility of a consultation in Oslo among retired defense officials from NATO countries and religious leaders.

Outreach Responsibility

Hans Morten Haugen brought a list of religious organizations for use in establishing assignments for outreach, once the basic letter and invitation packet is ready for distribution. Assignments were accepted as follows:

Victor Scheffers:	Jesuit Refugee Service – International Office The International Catholic Migration Commission (with Tom Getman) Caritas Internationalis General Secretariat Franciscans International Justice and Peace Commissions (beyond Europe)
Dennis Frado:	Lutheran World Federation (with Peter Prove) World Conference on Religion and Peace (by January) Jewish organizations (Dennis Frado and Arnold Kohen through Rabbi David Sapperstein)
Arnold Kohen:	General Board of Church & Society The United Methodist Church (with John Chamberlin) and Elizabeth Tapia introducing GPC to Levy Bautista at UN office World Council of Churches (with Salpy Eskidjian and Hans Ullrich Gerber) Consult with Sverre Lodgaard on Hindu and Sikh contacts
Jack Arthey:	Anglican Communion (with Tom Getman)
Linda Hartke:	World YWCA World Alliance of Reformed Churches
Hans Morten Haugen:	World Fellowship of Buddhists International Network of Engaged Buddhists
Albaqir Mukhtar:	World Muslim Congress (IGO) Organization of the Islamic Conference (with Farid)

Dennis Frado also took responsibility for communicating with UNDP about our interest in distributing the Millennium Development Goals booklet in several languages.

Additional selected articles the GPC will produce in 2004

Egypt:

The Organizing Committee agreed that placing an article in a prominent international news outlet based on Dr. Abdel Khaleq's analysis of the Egyptian budget is a priority. David Hinkley will work with Mohamed Sayed Said and Dr. Khaleq on this article. A short version will be vetted, approved and may be submitted to the Financial Times of London, or the International Herald Tribune. Simultaneously, a longer version in Arabic may be submitted to Al-Ahram, then Al-Hayat.

World Health Organization:

Dr. Lawrence Korb, who co-authored the GPC piece in the International Herald Tribune last year (with Arnold Kohen and Peter Prove), urges that an article be generated on the challenges facing the WHO in contrast with resources consumed by military spending.

Organizational Structure

An Executive Committee was constituted to conduct business and make decisions for the Organizing Committee between consultations. The establishment of an Executive Committee makes possible registration of the Global Priorities Campaign at The Hague.

Victor Scheffers was named President, and will present the GPC for accreditation at the Hague.

The Executive Committee consists of seven members:

Victor Scheffers	President
Linda Hartke (Ecumenical Advocacy Alliance, Geneva)	Vice President (elected in absentia; if she declines, Albaqir Mokhtar agreed to accept the position)
Arnold Kohen	Treasurer
Jack Arthey (Christian Aid, UK)	Member
Dennis Frado	Member
Albaqir Mukhtar	Member (and alternate Vice President)
Elizabeth Tapia	Member
Sullivan Robinson	Alternate Member

Other Committees:

Drafting Committee: Jack Arthey, Linda Hartke, Arnold Kohen, Victor Scheffers

Campaign Launch Planning

Committee: David Hinkley, Albaqir Mukhtar, Sullivan Robinson,
Elizabeth Tapia

Campaign Launch

In addition to the above-recorded decisions, the Organizing Committee used one of our sessions to discuss the Campaign Launch. Here are some of the ideas offered for further consideration at the April consultation and by the Campaign Launch Planning Committee:

- Locations:* Multiple locations, of which one must be NY
Other possibilities: Buenos Aires, Cairo, Geneva, The Hague, Jakarta, Johannesburg, London, Manila, Nairobi, New Delhi, Oslo, San Jose (Costa Rica)
- Timing:* *Options:* December 10, January 2 – 3 (2005), December 18
Considerations: EAA decision and announcement, mid-decade for Decade Against Violence, one decade left for 2015 benchmark, Millennium Development Goals
- Languages:* English, Spanish, French, Arabic, German, Dutch, Portuguese, others in part dictated by launch locations
- Speakers:* Former defense officials
Dignitaries, laureates (Peace, Economics)
UN Officials
Organizing/Executive Committee members
Senior Religious Officials, Clergy, Sheikh
- Materials:* Press packet with press release
Statement of Principles
Fact sheets on: Military spending vs. human needs
List of endorsers
MDG and Human Rights
Redefining Human Security
Impact of Militarization on women, children, Environment
- Case Studies:* Possible briefing pieces on:
South Africa/Arms Spending
US/Arms Spending
Egypt: Budget and Priorities Digest
Human Needs Fact Sheets
Redefining Human Security

Next Consultation:

The next consultation of the GPC Organizing Committee is set for April 15 – 17, 2004 at Chateau de Bossey. Participants coming from far away will need to arrive on April 14.

The dates were set to take advantage of the annual NGO gathering in Geneva. We will meet on the 15th as a group, gather with an assemblage of NGOs in Geneva on the 16th, then meet again for further consultation on the 17th.

GLOBAL PRIORITIES CAMPAIGN: An inter-religious campaign to change budget priorities (title tentative)

This campaign is initiated by people and communities from a range of religions and beliefs. Though our beliefs and traditions may differ, we share common values and commitments to justice, peace and human security.

Human security is rooted in human rights (civil, political, economic, social and cultural). Human security is far more comprehensive than individual safety or military security. All people have the right to food, water, housing, health and education. A human-centered approach to security contributes to safe livelihoods, promotes human dignity, and respects the environment. We affirm internationally agreed development goals and believe they must be fulfilled to help achieve worldwide human security. Based on real and perceived dangers, we are witnesses to an increasing shift of global resources from meeting basic human needs to military spending. This shift threatens human security. There is a need for changed budget priorities, supported by the redirection of resources as well as innovative sources of revenue, to eradicate poverty and meet human needs.

Through this campaign, we commit ourselves to work together for positive change with all people who seek to promote human security worldwide.

Building on our shared commitment to justice, peace and human security, this campaign will advocate with all nations to increase the proportion of their resources used to meet human needs by means that include reducing military spending.

To achieve this common purpose, we will advocate to:

1. Secure the common good of all people by reducing global military spending and redirecting resources to unmet human needs, particularly those of the most vulnerable and marginalized people in society, within ten years.
2. Secure the common good of all people through the development of new and innovative sources of revenue.
3. Meet human needs domestically and internationally by influencing budget priorities and creating greater equity in income and opportunities, including the fulfillment of internationally agreed development goals.

We will work together by:

Inviting people of all religions and secular traditions who share our values and commitments to join this international campaign for changed budget priorities and to mobilize their networks and communities for this purpose;

Generating an intensive action-oriented and a results-oriented campaign;

Ensuring that campaign strategies will arise from, and be consistent with, local priorities and international standards;

Engaging religious leaders and people of faith in dialogue on human security and global budget priorities; and by

Challenging religious and governmental policies or practices that are contrary to the values, commitments and purpose of this campaign.

(revised Feb. 24, 2002)

The Global Priorities Campaign has initially been established with a Steering Committee with members from various denominations and religions, including the Lutheran World Federation, the World Council of Churches and several Catholic organizations.

The ambition is to have the formal endorsement from ten global faith-based organizations at the end of 2003, and to launch a campaign in the end of 2004. The next meeting is taking place in Geneva 21 to 23 November 2003.

For more information, please contact Arnold Kohen ASKOHEN@aol.com (representing the Humanitarian Project), Dennis Frado dfrado@earthlink.net (Evangelical Lutheran Church of America) or Hans Morten Haugen hansmha@nchr.uio.no (Church of Norway).

A new push to meet UN's antipoverty goals

By Gunnar Stålsett

January 3, 2004

WITH THE HUGE amounts of money appropriated by Congress and additional billions pledged by international donors to address the conflicts in Iraq and Afghanistan, it is now evident that if an issue has priority, money can be located.

Without question, Iraq and Afghanistan must be rebuilt, but other pressing human needs cannot be forgotten. As World Bank President James Wolfensohn recently emphasized, the world devoted about \$800 billion to military expenditures in 2002, compared with \$56 billion in development assistance. To put it another way, UNICEF's annual budget is being spent on military purposes every 15 hours, even as 1.3 billion people, half of them children, live on less than \$1 per day, in almost unimaginable conditions of deprivation.

No reasonable person questions the need to defend against the real threats that exist today. But military experts who have served in Republican as well as

Democratic administrations insist that tens of billions of dollars in the \$400 billion defense budget that just passed the US Congress are devoted to Cold War-era weapons that could be eliminated without damaging American security. On a smaller scale, the same can be found in the spending of a number of other members of the NATO alliance and of other nations, rich and poor.

While such massive amounts are being devoted to weapons of doubtful worth, the world is losing the war against poverty, disease, and ignorance. All members of the United Nations have endorsed Millennium Development Goals aimed at reducing by 50 percent by 2015 the number of people without access to proper food, water, medical attention, and education. It is shocking to note that it was estimated recently that at present rates of spending, it will take not 12 years but a century to meet these goals.

The stark contrast between the world spending on military purposes and the unmet needs of billions of destitute human beings surely constitutes one of the great moral issues of our time. Authentic human security can only be achieved through determined measures to eradicate poverty and improve conditions on a global level.

In a perilous world where confrontation between elements of the world's major religions represents a challenge that cannot be ignored, how can we best emphasize our common humanity? A great expansion of resources to address the plight of the poorest on our planet is a proposition on which mainstream religious and secular leaders can agree. Determined action on these questions will find deep roots in every oral and scriptural tradition of the world's great religious communities.

If the Millennium Development Goals are to be achieved, new approaches must be developed, especially with the tighter budget constraints that now exist in many nations. Such approaches must no longer be regarded as impossible. Creative thinking can make a difference.

Why not put together a brain trust over the next year, consisting of top financial and economic thinkers like Bill Gates and the Nobel-Prize-winning economist Amartya Sen, coupled with people from the developing world, including statesmen like Nelson Mandela, who know the reality of poverty? Together with a cross-section of religious leaders, this group would discuss various promising ideas, such as an international tax on currency transactions proposed by the Nobel Prize-winning economist James Tobin to raise the necessary funds to help meet the Millennium Development Goals. Another is an international bond issue advocated by the British Chancellor of the Exchequer, Gordon Brown, to raise an additional \$50 billion annually for development assistance.

To increase the chances of success, there should be a closer dialogue between major institutions like the World Bank and the International Monetary Fund and private organizations ranging from the establishment-oriented World Economic Forum to the activist World Social Forum.

Alternatives should be carefully considered and, where warranted, energetically pursued. First and foremost, the political backbone must be found to create the financial means to address world poverty as a matter of urgency. Reduced military spending can play a vital part in this equation. It is time for people of good will, in all of the world's religious communities and philosophical traditions, to combine forces to face this great moral challenge of the new century.

Gunnar Stålsett is Lutheran bishop of Oslo and the former deputy leader of the Nobel Peace Prize Committee.

© Copyright 2004 Globe Newspaper Company.

© 2004 The New York Times Company

Vær dand, 21/2-04

'Muren støper urett fast med betong'

- Riv muren, sier Den norske kirke til Israels regjering.

Marianne Tønnessen
mariannet@vl.no

22 310 397

Den norske kirke oppfordrer Israel til å rive muren

som bygges mot palestinerne. - Muren er en grov urettferdighet og skader Israels sak, sier Olav Fykse Tveit.

Mellomkirkelig råd, som kan betegnes som Den norske kirkes utenriksdepartement, mener Israel må:

- stanse byggingen av muren
- rive ned muren som allerede er bygget
- gi konfiskert jord tilbake til eierne og
- betale kompensasjon til dem som har fått eiendom ødelagt.

Sementert okkupasjon. - Muren er ikke bare en fortelling om fiendskap. Muren skal bygges til dels langt inne på palestinsk grunn. Dette er i strid med folkeretten. Å bygge denne muren er å støpe urett fast med betong. Okkupasjonen blir bokstavelig talt sementert, skriver Mellomkirkelig råd.

- Når våre medkristne i de palestinske kirkene ber oss om å tale høyt om urett og si nei til denne muren, kan vi ikke snu oss bort, står det i uttalelsen som ble vedtatt i går. Rådets generalsekretær, Olav

ISRAELS MUR

Siden 2002 har Israel bygget en flere meter høy betongmur rundt store deler av Vestbredden.

Israel kaller muren et «sikkerhetsgjerd», mens palestinerne omtaler den som «skammens mur».

Både FNs generalforsamling, EU og norske myndigheter har for dømt byggingen av muren.

Førstkommende mandag starter Den internasjonale domstolen i Haag en høring om muren. Israel boikotter høringen.

Fykse Tveit, mener ikke uttalelsen er et angrep på Israel.

Skader Israel. - Vi har ingen ting imot Israel, tvert imot. Men vi tar avstand fra et virkemiddel som bare skaper problemer og ikke løser noe. Muren

Olav Fykse Tveit, generalsekretær i Mellomkirkelig råd avviser at rådets uttalelse er et angrep mot Israel.

Foto: Håvard Sabø

er en grov urettferdighet. Folk blir fratatt eiendommen, de kommer seg ikke på jobb og skole, de blir trakassert på grenseposten. Jeg er overbevist om at denne muren på lang sikt skader Israels sak, sier han.

Mellomkirkelig råd oppfordrer andre norske kirkesamfunn til også å ta stilling til muren. - Mange i Norge har et sterkt engasjement for Israel. Men landets bygging av muren sementerer fiendskap, sier Tveit.

Vårt land, 21/2-04

— For lettvint

Karl Johan Hallaråker deler ikke synet til Mellomkirkeleg råd.

Generalsekretær Karl Johan Hallaråker, i Indremisjonsforbundet mener vurderingene til Mellomkirkeleg råd er «for lettvinte».

— De som angriper muren, tar for lite hensyn til den desperate nødsituasjonen som Israel er i. Deres sikkerhet er truet av selvmordsangrep, sier han.

— Det er klart dette er en komplisert sak, og FN har fokusert på folkeretten her, men jeg forventer at de som går kritiserer muren, også stiller opp med tydelige forslag om hvordan Israel på en bedre måte kan ivareta sin sikkerhet, sier han.

(Vårt Land)

«Når våre medkristne i de palestinske kirkene ber oss om å tale høyt om urett og si nei til denne muren, kan vi ikke snu oss bort.»

Fra Mellomkirkeleg råds uttalelse om muren i Israel

Jødehat

Erez Uriely, leder av Norsk Israelsenter, mener Kirkens uttalelse er en fortsettelse av eldgammelt jødehat.

— Mellomkirkeleg råd ignorerer fullstendig årsaken til at sikkerhetsgjerdet ble bygd, nemlig arabisk terrorisme mot jøder. Alle har rett til å forsvare seg, sier Uriely.

Han har også lite til overs for FNs fordømmelse av muren.

— Grunnen til at FN gjorde det vedtaket, er at en tredel av FNs medlemmer er muslimske land, sier han. (Vårt Land)

«De som angriper muren, tar for lite hensyn til den desperate nødsituasjonen som Israel er i.»

Karl Johan Hallaråker

Vårt land, 2412-00

Folkerett og mur i Midt-Austen

Karl Johan Hallaråker tek i Vårt land 21. februar opp sitt påstand om at Mellomkirkjeleg råd (MKR) sitt krav om at Israel må rive muren dei byggjer (trykt 20. februar) er lettvinnt. Eg trur det ville tene kyrkjer og kristne sin innsats for fred både for israelarar og palestinarar om ein tok meir tak i alvorret i situasjonen før ein så raskt avviser det MKR har sagt.

Det er interessant at Hallaråker tek ikkje fakta og lagar sine egne folkerettslege postulat. Det er ikkje tvil om at FN si vurdering av dei områda Israel byggjer muren på, er at dei er okkupert område. Det kjem seinast til uttrykk i generalforsamlinga sitt vedtak i desember 2003. Der er det nettopp nemnt som grunn til at eit overveldande fleirtal (inkludert Norge) kallar bygginga av muren eit brot med gjeldande internasjonal rett. Det er dei internasjonalt anerkjente grensene (frå før 1967) Tryggingrådet i FN viser til når det gjekk inn for ei to-staustøysing i 2002 og 2003 (m.a. etter initiativ frå Norge). Hadde muren stått på grensa, hadde saka vore ei anna. Det er ikkje akseptabelt å ha ein folkerett for Israel og ein annan for andre land. Det kan ikkje vere ei oppgåve for kristne å hevde ein moral som gjeld for Israel og ein annan som gjeld for andre land.

Når framstillinga av folkeretten vert så spesiell som den Hallaråker her kjem med, kan ein undrast om det eigenleg er andre argument han har for å hevde at Israel har rett til å bygge ein mur der dei gjer argument som han legg meir vekt på. Det hadde vore interessant å vite.

Det er faktisk slik at MKR tek tak i årsakene til at Israel byggjer muren. MKR fordømer direkte det sjølv-mordsbombarane gjer. Vi forstår den redsel det skaper, og som igjen får israelske styresmakter til å setje i gang tiltak for å trygge seg. Det er difor ikkje «eit garderingsutsagn» (som Hallaråker skriv), men høyrer til i ei vurdering av det totale biletet som denne muren er ein del av. Problemet er ofte at mange vil ta berre i den eine sida av spørsmåla. I dette to-tale-biletet er det eit faktum (sjølv om Hallaråker benektar det utallige gonger) at muren i seg sjølv blir bygt på okkupert område, og difor bidrar til å sementere ein okkupasjon. Muren underbyggjer på den måten det dei mange busetnadane på Vestbreidda representerer, når muren innlemmar dei i Israel på denne måten.

At muren er ein del av okkupasjonspolitikken til den israelske regjeringa, vert svært tydeleg når ein tenkjer over at statsminister Sharon fyrst var mot bygging av muren langs den internasjonalt anerkjente grensa til Israel.

Det ville setje dei nye busetnadane på Vestbreidda utanfor. Men når dei kunne innlemmast, gjekk også Sharon med på bygging av muren.

Fordi muren, slik han har vorte bygt til no, nettopp heng saman med og forsterkar dei store problema i konflikten, vert han sjølv eit uttrykk for urett. Heilt konkret høyrer vi no frå vår eigen utviklingsminister og frå Rauda Krossen at muren skaper ein humanitær katastrofe. Diverre har nyhendene denne helga fortalt at bygginga av muren ikkje har stoppa sjølv-mordsbombarar. Dessutan høyrer vi at Israel sjølv gjev etter for internasjonale protestar mot at dei byggjer muren der dei gjer.

Sist, men ikkje minst, det er her tale om kva vi som kyrkje skal gjere i møte med slike problem som dette. Eg trude det var mogeleg å stå saman om at vår tru på Kristus som vår forsonar og fredsfyrste, som har sona vår synd og opna vegen til Gud, nettopp leier oss ut i ei teneste for fred og rettferd for alle menneske. Denne tenesta vert også ein innsats mot fiendskap mellom nasjonar, folk og kulturar. Det er eit etnisk og religiøst skilje Paulus talar om i Efesarbrevet 2,14, og som Kristus har teke bort.

Det djupe teologiske innhaldet i apostelordet har nok fleire sider.

Olav Fykse Tveit, generalsekretær i Mellomkirkjeleg råd

2412-04

Lettvint om sikringsgjerdet i Israel

Gen. sekr. Olav Fykse Tveit i Mellom Kyrkjeleg Råd for Den norske Kyrkja (MKR) påstår at eg einssidig vektlegg Israel sin tryggleik, og at eg ikkje kan ha lese heile uttalen frå MKR før eg kommenterte saka i VL. Det siste er rett. Journalisten gjengav innhaldet og bad om kommentar. Nå har eg lese heile uttalen. Dessverre må kommentaren skjepest slik det også vart gjort i debatten vi hadde på Her og Nå, NRK onsdag. Om ein skal kalla uttalen deira lettvent eller bruka andre uttrykk, kan sikkert diskutrast. Når eg har studert fråsegna, må eg seia at det er lettvent omgang med fleire fakta i det rådet skriv.

1. Ein burde vera glad når MKR startar med bibelord. Men brukten av Ef.2:14 om «fiendskapen og gjerdets skillevegg», er total misbruk i denne samanheng. Rådet sin bruk i politisk - nærast pasifistisk retning - er langt frå det djupe teologiske innhaldet i apostelordet.

2. Ordbruken om mur, sementering

og betong er direkte tendensiøs. Det dreier seg om eit sikringsgjerde - 95% gjerde og 5% mur!

3. Folkeleg vil eg karakterisera uttalen som »jeppelogi». Det er lett å konstatera at Jeppe drikk, men ein spør ikkje om kvifor. Gjerdet vart reist i des- perat nødverge mot sjølvnordsbomba- rar og deira ideologiske bakmen! Det er verdt å nemna at det eigentleg var sikringsgjerdet. Statsminister Sharon følgjer opp. Så totalt føler dei nøden. Då skulle norske kyrkjeleiar vera litt

meir varsame med skrivinga i bordet heime i trygge Norge! Det er greit at MKR avviser sjølvnordsbomba-

REPLIKK

Men i fråsegna vart det berre som eit garderingsutsagn, medan all energi er å få fram sansebilete som miskrediterer Israel!

4. Når det gjeld folkeretten, skal MKR ikkje mellom folkerettslege vurderingar og det som fakta er folkerett. Det dreier seg om mandatområde. Jfr.

Balfourerklæringa frå 1917 godkjent av Folkeforbundet i 1922. Difor er også bruken av ordet okkupasjon misvisande uttrykk. Jfr. også Tryggingrådet's resolusjon 242 som talar om «territorier» (med ubunden artikkel). Det var Arafat som braut drøftingane i Camp David.

5. MKR meiner at sikringsgjerdet vil auka volden. Faktisk har Israel klart med denne handlinga å minska sjølv- mordsåta. Men slike fråsegner som MKR har komé med, legitimerer dess- verre at sjølvnordsbombarar og deira ideologiske bakmenn kan halda fram!

6. Dersom MKR vil ta tak i eit problemområde i Midausten, burde dei heller slå ned på Arafatregimet sin dobbeltmoral. I Væsten seier dei at dei godkjenner Israel. I deira lærebøker er Israel framleis eit «sionistregime» som skal jagast på sjøen! Det viser fiendska- pen si eigentlege kjelde!

Karl Johan Hallaråker

Vest d. end, 27/2-04

Israel sitt sikringsgjerde

Generalsekretær Olav Fykse Tveit i Mellomkyrkjeleg råd (MKR) held fram med sitt angrep mot Israel sitt sikringsgjerde. (Replikk til meg i Vårt Land 24. februar). Eg konstatierer med sorg at han framleis fører folk vill med å tala om «muren». Det er tydeleg at han ønskjer å halda oppe det manipulerande sansebiletet som uttrykket skaper. Det er stadfesta at dei 5 prosent av gjerdet som er mur, først og fremst er for å ver- na seg mot snikskyting og terror langs ein motorveg. Traseen kan sikkert vurderast med norske skrivebord. Israel har på fagleg grunnlag valt rute ut frå nødvendig vern mot den palestinaarabiske terroren. Det er trist at eit slikt gjerde er nødvendig. Det er trist at det skapar vanskar for enkeltpenneske. Men allei alvorlegast er trusselen som det jødiske folk må leva med frå sjølv- mordsbombarane og deira ideologiske bakmenn.

Når det gjeld folkeretten, har Tveit på ny avslørt at han ikkje skil mellom

REPLIKK

folkereitslege vurderingar og folkeret- ten. Til dette og påstanden om «okkupert område» vil eg presisera min posisjon slik: Israel administrerer denne delen av det resterande palestinske mandatområdet då ingen andre har klart å stoppa valden frå den arabiske og muslimske verda. Dersom ein vil bruka «palestinsk jords» om dette området, er det for så vidt greit. Men då må ein gjera merksam på at det er ikkje etter folkeretten i dag Arafat eller palestina- rabarane si jord. Etter Tryg- gingsrådet sin resolusjon 242 skal det tingast om «territorier» (ubunden artikkel). Det var Arafat som reiste frå Camp David og ikkje Israel sin statsminister. Forresten når Tveit nærast insinuerer at eg har andre motiv enn dei eg har skreve om Israel sin rett til å forsvara seg, så kan eg berre slå fast: Eg har ikkje trøng for nokon løynd agenda. Det får andre ta seg av.

Eg må få minna om at etter at FN oppretta staten Israel for det jødiske folket i 1947 og staten vart proklamert

14. mai 1948, starta arabarane dagen etter sin krig og sitt hattog mot Israel. Med blanding av Vesten har Arafat kunna halda fram med sin dobbeltmo- ral - anerkjenna Israel i Vest, og in- doktrinera sine egne om at det er «eit sionistregime» som må jagast på sjøen! Både Tveit og andre burde sjå at an- grepa på sikringsgjerdet først og fremst tener som legitimering av at Arafat framleis kan oppeldna nye sjølv-mordsbombarar! - Når det gjeld MKR og Tveit sin bibelbruk (Ef.2:14) har eg ikkje noko å leggja til det eg skreiv i replikken 21. februar. Det er bibelmisbruk! Til sist må eg få nemna at eg vart glad for responsen etter Re- daksjon ein i NRK måndag. 44 prosent av alle som ringde inn, støtta Isra- el. Det var imponerande høgt tall etter den massive propagandaen vi har opp- levd lenge mot Israel. Det er faktisk lyspunkt i tunnelen!

Karl Johan Hallaraker, generalsekretær i Indremisjonsforbundet (ImF)

Det er eit oppriktig ønskje i Mellomkyrkjeleg råd å bygge ned motsetnadane mellom to folk, skriv *Olav Fykse Tveit* i ein sluttreplikk til Karl Johan Hallaråker.

Bruer, ikkje murar

Idebatten om muren som Israel byggjer, tek Karl Johan Hallaråker (KJH) igjen fatt i kva namn som vert brukt på dette tiltaket (Vårt Land 27. februar). Eg hadde med ein kommentar om dette i mitt førre innlegg, men tok det ut av plassgrunnar. Andre poeng var viktigare, etter mi meining. Lat meg likevel få minne om følgjande:

Når ein kallar skiljet som Israel byggjer for «muren», er det eit uttrykk som blir brukt mykje i offentleg omtale av dette, som ei omsetjing av «the wall». Noko er betongmur, noko er gjerde med breie tryggingssoner på begge sider. Det er nokså uvesentleg korleis skiljet ser ut med tanke på dei realitetane det skaper på bakken. Det skil born frå skulen sin, folk frå arbeidsplassane, frå jorda si, frå vassressursar og frå helsetilbod. Det skil venter, familie og naboar.

Når det faktisk er ein reell mur på sentrale stader, vitnar sanseinstrykka på ein drastisk måte om at dette skal vere eit fast, uoverstigeleg skilje. Piggtråd og sikringssoner er ikkje mindre dramatiske syn, etter mi vurdering. Slik kan ein sjå korleis det vert konfiskert jord, olivenlundar og åkrar vert øydelagde, og hus vert rivne.

Skiljet vert mange stader bygt langt frå det som er den internasjonalt anerkjente grensa for Israel. Her ser det ut til at vi er samde på eitt punkt: Dei områda som vert innlemma i Israel ved denne muren (eller «skiljet»), er ikkje ein del av Israel etter gjeldande folkerett eller internasjonal lov. Hallaråker skriv: «Dersom ein vil bruka 'palestinsk jord' om dette området, er det for så vidt greitt.» Han viser til at Israel «administrerer denne delen av det resterande palestinske mandatområdet», og det forklarar han med at «ingen andre har klart å stoppa

Israel sitt sikringsgjerde

Venerable leder Olav Fykse Tveit i Mellomkyrkjeleg råd (MKLR) held fram med sin uttale om Israel sitt sikringsgjerde (Heretik til meg i Vårt Land 24. februar). Eg ber om at det som er sagt om Israel i det vil bli sett i lys av «muren». Det er tydeleg at han meiner å halda opp det mange lærande vurdere med stor interesse. Det er vanskeleg å seia i prosessen av gjerde som er gjort, mest og fremst er det å vera seg med utvikling og servert langs ein korridor. Muren kan sjåast verda fere med norske skiljebord. Israel har på nolegg grunnlag vore som i skiljet

Solharetlegg, sendteingar og folkerett. Vi der og påvirket av «skiljet» som muren vil og provosere den prosessen som har administrerer denne skiljet. Det resterande palestinske mandatområdet er ingen andre har klart å stoppa opp den arabiske og muslimske verda. Dersom ein vil bruka 'palestinsk jord' om dette området, er det for så vidt greitt. Men ein vil gjera muren på at det er ikkje etter folkeretten. Israel eller palestinske autoritets si part Etter hege gjerdelet sin reellitet. Det kan det sjåast som «administrerer» i mandatområdet. Det var Anatin som

I 1948, etter at Israel hadde erobra sin del og resten av Israel. Med blanding av Næra har Anatin kinnar handa fram med sin «skiljet» - anerkjente Israel i Vg, og i delaktig sine egen om at det er «administrerer» som muren på skiljet. Det er tydeleg at det er ikkje etter på skiljet gjerde har er mest mest som administrering av ut Anatin handleg kan oppvaka nye skiljet mellom Israel og Palestina. Når det gjeld MKLR og Tveit sin uttale (Heretik til meg) har eg ikkje noko å seia til det og skriv i utgåva 24 februar. Det er skiljet skiljet. Ii sin me og ta muren at eg vart glad for ressursen vart ho

REPLIKK

Når det faktisk er ein reell mur på sentrale stader, vitnar sanseinstrykka på ein drastisk måte om at dette skal vere eit fast, uoverstigeleg skilje, skriv innsendaren.

Faksimile, Vårt Land 27. februar

INNLEGG

valden frå den arabiske og muslimske verda». Dette er vel ofte dagens israelske regjering si forklaring på kva dei gjer på Vestbreidda og i Gaza. Eg skjønner ikkje at det er noko poeng å leggje skjul på at Israel har teke makt over desse områda ved krigshandlingar (og at det difor er tale om ein okkupasjon), og at Israel er i ferd med å annektere dei ved sine mange busetnader, vegar og no med ei inngjerding av viktige område.

Hallaråker er oppteken av at dette er område det skal tingast om. Ja, det er vel i tingingar om kven som skal styre desse områda fredsprosessen har stoppa opp, og må kome vidare. Men då er det nokså uforståeleg at Hallaråker så ukritisk forsvarar at Israel gjerder inn ein viktig del av dette området. Vi treng vel ikkje diskutere om det er i strid med internasjonal lov einsidig å annektere område?

Hallaråker hevdar at kritikk av muren (eller «sikringsgjerde»), som Hallaråker skriv) først og fremst tener til å «oppeldne sjølvmoedsbombarar». Det er ein grov påstand. Eg synest Hallaråker og andre skal ta inn over seg at det

er eit oppriktig ønskje i Mellomkyrkjeleg råd (og i mange andre kyrkjelege fråsegnar, mellom anna frå Kirkenes Verdensråd og Det Lutherske Verdsforbundet dei siste dagane) å bygge ned motsetnadane mellom to folk. Dei må leve side om side på eit lite landområde. Det er forståeleg og legitimt at Israel vil skape tryggingstiltak. Men tiltak som provoserer fordi dei er urettferdige og ulovlege, fremjar motsetnader og vald. Som biskopen i den lutherske kyrkja i Jerusalem, Munib Younan, seier: Det vi no treng er fleire vegar til fred og forsoning, ikkje færre. Eller som Paven seier: Det Midtausten treng no er bruer, ikkje murar.

Hallaråker har ein stor kjærleik til Israel og det israelske folk. Det skal ingen tvile på. Det er mellom anna fordi ein vil Israel vel at Mellomkyrkjeleg råd har tala klart for at det palestinske folket skal handsamast i samsvar med folkerett og menneskerettar. Det er ein føresetnad for fred og framtidig sameksistens mellom desse folk.

Olav Fykse Tveit, generalsekretær Mellomkyrkjeleg råd

For oss som veit om det som gjekk føre seg under produksjonen av Dagsrevyens hovudoppslag laurdag, var dette innslaget opprørande manipulering med sanninga, skriv *Karl Johan Hallaråker*.

Nettverk for Israel?

Sist laurdag sende Dagsrevyen NRK eit hovudoppslag om eit meir eller mindre løynd nettverk for Israel styrt av israelske styresmakter. Hovudgruppa var konservative kristne israelsvenner, men også tidlegare NRK-folk, frå forsvarret og politikarar. Folk som til vanleg pleier ta alt i beste mening, og som trur på det ein høyrer og ser, ville vel oppfatta det positivt eller negativt alt etter eigen ståstad. For oss som veit om det som gjekk føre under produksjonen, var dette innslaget opprørande manipulering med sanninga. Eit slikt nettverk eksisterer berre i NRK sin eigen fantasi.

Eg vart oppringd av journalisten i slutten av mars. Han skulle laga eit oppslag med positiv vinkling på Israel og israelsvenner i Norge. Vi avtalte tid neste dag. Han intervjuar meg om indremisjonen sitt fokus på Israel i bibelteologisk forkynning, reiser, og om mitt meir aktuelle og politiske engasjement. Han spurte spesielt om ein solidaritetstur som eg hadde vore med å leia i mars, der vi var 102 som besøkte bibelske stader, jødiske minnesmerke, møtte vanlege folk (jødar og arabarar), og politikarar i Israels regjering og opposisjon. «Sjølvsagt» fekk eg nokre kritiske spørsmål om kvifor eg støtta Israel – som til dømes dette: Kvifor kan du støtta ei okkupasjonsmakt som Israel som drep born? Svaret mitt var dette: Greitt at du nemner barnedrap. Berre då eg var der nå i mars berga den israelske hær fleire palestinske born som kyniske terro-

ristleiarar sende inn med sjølv-mordsbelte. Når det gjeld okkupasjon, er sanninga at Israel frigjorde område etter jordansk okkupasjon. Israel administrerer område til endeleg avklaring.

Eg forstår godt at journalisten ikkje fann plass til meg i sitt «venlegsinna» opplegg. Intervjuet var i og for seg greitt. Men eg gav han som respons etterpå at samtidig som eg måtte tru på hans gjentekne edle føremål, gav han meg ei kjensle mellom linjene av at han hadde løynd agenda om å gjera meg og

INNLEGG

andre nærast til mikrofonstativ for Israels regjering. Dette benekta han sterkt. Journalisten sa han ville intervjuar fleire, men eg skulle vera hovudoppslaget om det kristne engasjementet. Min mistanke vart ikkje mindre når han seinare ringde til Si-reiser og spurte om eg hadde fått gratis tur til Israel. Eg kan godt forstå at han tok meg ut av sendinga etter eg hadde avslørt den agenda han tydeleg hadde.

Kryssklippinga av psykolog Ester Kristoffer var direkte misvisande, for ikkje å bruka det rette namnet: manipulering! Ho fortel om engasjement for å hjelpa terroroffer, folkemøter osv. Så vart hennar ramme teken ut og det heile sett inn i NRK si ramme! Ho (som eg) vart beden om å bruka spesielle ord – som nettverk – men ho drøymde sjølvsagt ikkje om at det vart brukt så spekulativt. Eg forstår godt hen-

nar skarpe reaksjon i ettertid. Hennar erfaring stemmer heilt med mi. Eg må seia frå om at det er heilt uakseptabelt å krenka hennar faglege integritet på denne måten. I tillegg krenker programmet både norske israelsvenner og det gjev heilt usanne signal om det jødiske folk. Slikt luktar det antisemittisme av.

Tre undringar i etterkant: Dagsrevysjef Annette Groth forsvarar innslaget med at ein får vera glad for ein får plass i beste sendetid. Slik uhyrleg arroganse kan ikkje akseptéras. Den andre undringa er mi er kva generalsekretær i Melomkyrkjeleg råd tenkjer om brukken av hant i programmet? Eg opplevde det skammeleg. Den siste undringa er at store medier veit om dette innslaget, og konservative kristne som kjenner seg mistenkeleggjorde og uthengde utan at dei er interesserte i å sjå på det og avsløra NRK sin regi. Hadde dei kunna få oppslag der vi kunne hengjast ut, hadde vi sikkert passa inn i deira tabloide regi?

Konklusjonen min er denne: Eg forventar at NRK i det minste inviterer Ester Kristoffer og meg til debatt under open mikrofon. Nokko anna er utslag av arrogant misbruk av mediemakt.

Karl Johan Hallaråker, generalsekretær i Indremisjonsforbundet

Ei så ukritisk og einsidig støtte til den politikken staten Israel fører i dag som Den kristne ambassaden og Norsk Israel Senter står for, kan ikkje begrunnast i kristen etikk, skriv *Olav Fykse Tveit*.

NRK og misbruk av utsegn?

Karl-Johan Hallaråker spør i VL 29. april kva eg tenkjer om bruken av meg i eit innslag i Dagsrevyen 29. april om ei ny mobilisering til støtte for Israel laurdag. Hallaråker er svært misnøgd med innslaget og meiner fleire i innslaget vart manipulert. Sjølv vart han ikkje referert. NRK har ansvar for redigeringa av sine reportasjar og må svare for seg. Eg kan forstå dei som er misnøgde, dersom det dei sa vart forvrengt. Når det gjeld mine kommentarar og kva plass dei fekk, kan eg seie følgjande:

1. Eg vart spurt av NRK om Den norske kyrkja støttar det Den kristne ambassaden og Norsk Israel Senter står for. Det fann eg grunn til å stille opp og svare på, for å gje sakleg opplysning til folk flest om at så er ikkje tilfelle. Ei så ukritisk og einsidig støtte til den politikken staten Israel fører i dag som desse organisasjonane står for, kan ikkje begrunnast i kristen etikk. Det er ein politikk som bryt med internasjonal rett, menneskerettar og med bibelsk etikk. Okkupasjon, trakassering og annektering av okkupert land gjennom busetnader, inngjerding (tildels med mur) og no sist å

eigenmektig fastsetje nye grenser (med USA si velsigning) kan ikkje akseptierast. At Israel no fører ein farleg politikk som avlar strid og vald, også med likvidering av palestinske leiarar utan lov og dom, kan det ikkje vere særleg tvil om.

2. Eg fekk vite at journalisten arbeidde med å vise at det er fleire aktørar som mobiliserer til støtte for den aktuelle israelske politikken, men det var uklart kven andre han ville presentere i programmet. Difor uttalte eg meg nokså generelt. Dersom andre meiner det same som dei nemnde organisasjonane

INNLEGG

ne, og grunngeiv det med ei kopling til den kristne læra, vil min kritiske kommentar gjelde dei også. Slik sett er ikkje mine utsegner misbrukt i NRK sitt innslag, sjølv om dei vart sett inn i ein samanheng med fleire aktørar enn dei eg direkte kommenterte.

3. Det er av allmenn interesse å vite om det føregår ei mobilisering til støtte for aktuell israelsk politikk. Å kommentere noko av det som vert hevda i ei slik mobilise-

ring, er også ei legitim oppgåve. For min del har eg berre kommentert fenomen og synspunkt eg sjølv har registrert.

4. Lat meg samstundes gjere det klart frå mi side: Den anti-semittismen som diverre kjem til uttrykk i åtak på jødar i vårt land og elles i Europa, må fordømmast. Alle gode krefter må stå saman i kampen mot dette ivesenet. Men kritikk av dagens israelske politikk overfor dei palestinske områda er ikkje det same som anti-semittisme.

5. Mellomkyrkjeleg råd fordømmer all terror mot sivile som føregår i den israelsk/palestinske konflikten. Ikkje noko formål forsvarar terror mot sivile. Det er nødvendig å kritisere Israels maktmisbruk overfor den palestinske befolkninga, nettopp når ein kjempar mot terror. Det hadde vore eit viktig bidrag til å stoppe terroren mot Israel om Israel la om sin politikk. Sanne vener av Israel bør gjere det klart for dagens israelske styresmakter.

*Olav Fykse Tveit, generalsekretær
i Mellomkyrkjeleg råd*

At Internasjonale Kristne Ambassade støtter den israelske regjering til enhver tid gjennomfører og at dette skulle stå sentralt i vårt arbeid, er helt feilaktig, skriver *Leif Wellerop*.

Usaklig og feilaktig fra Mellomkirkelig Råd

I Dagsrevyen lørdag 24. april uttalte generalsekretær i Mellomkirkelig råd, Olav Fykse Tveit seg om vår organisasjon og sa at Internasjonale Kristne Ambassade blander religion/det kristne vitnesbyrd med politikk og at vårt arbeid skjer litt i det skjulte. I Vårt Land den 6. mai fortsetter Fykse Tveit med å si at han stilte opp i Dagsrevyen for å «gje sakleg opplysning». Det er nettopp den «sakligheten jeg vil etterlyse.

Fykse Tveit bør kunne redegjøre for hva han bygger sine uttalelser på; hvilke fakta han legger til grunn for sine påstander. Hva han synes om vår organisasjon og arbeid er i denne forbindelse uvesentlig. Det samme gjelder hva han måtte ha hørt fra andre mennesker. Det må være faktakunnskaper, ikke synsing, han må legge til grunn når han uttaler seg slik om andres tjeneste. Og det vil være interessant å få vite hvor han har disse fakta fra?

Undertegnede hadde avslått å delta i Dagsrevy-innslaget da jeg tvilte på NRK's vilje til å produsere et balansert program med korrekt informasjon. Dessverre fikk jeg rett. Det ble et sammensurium som både var usaklig og feilaktig. Undertegnede og den organisasjonen jeg representerer ble så grovt feilpresentert, at vi har anmeldt Dagsrevyinnslaget til Pressens Faglige utvalg.

INNLEGG

Likevel aksepterer Fykse Tveit påstanden om at Internasjonale Kristne Ambassade Jerusalem er sentral i et slags skjult nettverk som skal fremme israelske myndigheters politikk overfor kristenfolket i Norge. Videre at vi støtter den politikk som den israelske regjering til enhver tid gjennomfører og at dette skulle stå sentralt i vårt ar-

beid. Lenger fra virkeligheten kan man knapt komme. Olav Fykse Tveit har bevisbyrden.

Jeg kan jo som en stort informere om at den Kristne Ambassaden ikke har noe organisatorisk samarbeid hverken med Norsk Israel Senter eller Ester Kristoffers «nettverk», som jeg ikke hadde hørt om før det ble presentert i dagsrevyen 24. april. Ingen av disse arbeider på kristent grunnlag. Det gjør derimot den Kristne Ambassaden, og vi sier frimodig at vi står sammen med Israel og det jødiske folk basert på Bibelens budskap og befaling. Det kan virke på meg som om bibelsk basert støtte til staten Israel og det jødiske folks rett til å bo i fedrenes land, testamentert til dem av Gud som en evig eiendom, ikke bifalles av Mellomkirkelig råd.

*Leif A. Wellerop, Internasjonale kristne
Ambassade Jerusalem*

Kirkens kamp mot jødene

I Vårt Land den 6.5.2004 kommer Mellomkirkelig råd (MKR) s generalsekretær Olav Fykse Tveit med sitt foreløpig siste angrep på jødene i Israel og dem som forsvarer jødene, inkludert NIS. Ifølge MKR støtter vi Israel på en «...så ukritisk og ensidig» måte som han mener er umoralsk og ukristen.

Norsk Israelsenter - mot antisemittisme (NIS), den fremste organisasjonen som bekjemper jødehat i Norge, er ikke som MKR, en kristen organisasjon. MKR burde ha gått på Guds veier slik de er beskrevet i Bibelen. Dessverre har 1900 år med erstatningsteologien omdannet nestekjærligheten til systematisk forsøk om å bli kvitt alt jødisk, både åndelig og fysisk. Hvor ofte kommer MKR eller Kirken med positiv omtale av Israel?

Samarbeid med muslimer. Samarbeid mellom antijødiske kristne og muslimer er ingen nyhet. MKR ved generalsekretær Tveit og biskop Ole Christian Kvarme var blant dem som besøkte den gres-

kortodokse patriarken Irineos. Patriarken viste hva han mener om jøder, inkludert i et brev (17.6.2001) til Yassir Arafat, der han støtter krigen mot jødene: «Du (Arafat) er klar over de følelser av avsky og mangel på respekt som alle Den hellige gravs fedre har overfor etterkommerne til korsfesterne av vår herre Jesus... nærmere bestemt korsfesterne av ditt folk. Sionistiske, jødiske erobere av Det hellige landet, Palestina». 24.mars.2004 traff MKR og biskop Kvarme den arabiske biskopen Munib Younan, som ved flere anledninger har kommet med løgnaktige påstander om jødene «som er årsaken til palestineres lidelse».

- Misbruk. Er kjent ordtak sier: «Fortell meg hvem som er dine venner og jeg skal fortelle deg hvem du er.» MKR, biskop Kvarme, eller andre samvittighetsfulle kirkeledere, har ikke kommet med offentlig kritikk av Irineos, eller av Arafats holdning til jøder, muslimer eller kristne. Jødernes fiender må ikke kritiseres!

Den 17.2.2004 misbrukte MKR religionen og støttet i Jesu navn muslimenes «Jihad» mot den jødiske staten: «For Han, Kristus, er vår fred, han som gjorde dei til ett og reiv ned det gjerdet som skilte, fiendskapen.» (Ef. 2,14)... «Vi ber om at alt som skaper fiendskap, vert rive ned...». Dvs. at Kirken bruker Skriften for å kalle til fysisk riving av beskyttelsesgjerdet, det jødene opprettet for å berge sviltes liv! Dette virker kjent, ikke bare for orstogstuden. Krystallinat-

Faksimile fra Vårt Land 6. mai i år.

araberne menneskerettigheter og behandler dem som likeverdige. Denne urimelige kritikken er antijødisk. For å legitimere dagens jødeforfølgelse foregår det nå i Norge febrilske forsøk på å omdefinere begrepet jødehat. Man hvitvasker seg ved å fortelle at man er imot jødehat. Den diskriminerende «kritikk av dagens israelske politikk» erklæres som legitim, mens jødevenner og jødene i Israel svertes. Hovedideen bak er at all kritikk mot Israel skal være legitim og at antisemismen ikke skal oppfattes som jødehat. Dette har vi liten sans for. Hvem er det som best føler hva som er jødehat og som opplever hvor diskriminerende denne påpnyttede ordbruket er? Jødehatet har i sannhet mange ytringsformer!

Ikke for sent. For å rettferdiggjøre jødeforfølgelsen under 2. verdenskrig har «Holocaust-revisjonister» (f.eks. David Irving) prøvd å omskrive historien og pynte på ordbruk og definisjoner. Også under Holocaust ble Israel-vennlige kristne kritisert og t.o.m. sendt i døden, sammen med jødene. Kirkeledelsen bærer ansvaret for den atmosfære som muliggjorde utallige jødeforfølgelser, inkludert Holocaust. Nestekjærligheten må inkludere alle mennesker på jorden, også Israels folk. Det er fortsatt ikke for sent å korrigere de jødefiendtlige holdningene.

Av Erez Urieli, leder for Norsk Israelsenter - mot antisemittisme (NIS)

www.israelsenter.no

Debattinnlegg i VÅRT LAND onsdag 14. april 2004

Av Arne Ørum

I forbindelse med utgivelsen av min bok «Fred i Vår Tid retorikken bak Oslo-prosessen» hadde Vårt Land før påske et oppslag som tok utgangspunkt i bokens kritikk av Trond Bakkevig's fredsdialog i Jerusalem. Oppslaget var god Vårt Land-journalistikk fordi avisen her løftet frem en nokså ukjent side ved et norsk Midt-Østendiplomati som har en kirkelig tilknytning. I min fremstilling av det jeg har kalt «den religiøse kanalen» har jeg forsøkt å vise at den religiøse dialogen om Jerusalem var en videreføring av Oslo-kanalen:

Med ambisiøse og «nøytrale» norske aktører som medspillere i en fredsprosess der makt ga rett. Det er i og for seg prisverdig at Bakkevig i motsetning til andre norske aktører kommer på banen når nyhetsmedia ber om en kommentar.

Og i ettertid har ikke Bakkevig fullt så store forklaringsproblemer som Terje Rød-Larsen, tidligere utenriksminister Jagland og forskningsstiftelsen Fafo. Han kan legge vekt på det akademiske:

«Målet var å legge opp til en dialog om hva religiøse ledere forstår ved hellige steder. Det er noe annet enn å forhandle om Jerusalem.»

...«Særlig fra palestinsk side var det viktig å si at det var akademiske samtaler,» fremholder Bakkevig.

Hvorfor var det viktig for palestinerne å si at det var akademiske samtaler? Bakkevig's Jerusalem-kanal dreide seg om å myke opp posisjoner på den palestinske siden i påvente av sluttforhandlinger om Jerusalem-spørsmålet. Parallelt med en palestinsk oppgivelse av det tradisjonelle kravet om delt suverenitet i Jerusalem skulle den religiøse kanalen legge til rette for forhandlinger der Jerusalem-spørsmålet langt på vei var redusert til et spørsmål om de religiøse samfunnenes ansvar for hellige steder.

I en slik sammenheng, med forhandlingsløsninger som forutsatte palestinsk ettergivenhet og stilte palestinerne i enda større forlegenhet, ville en enighet om fordelingen av de hellige stedene være av stor symbolsk betydning.

I min bok legger jeg vekt på at de sentrale aktørene i norsk MidtØstendiplomati aldri ville tatt fatt på det sensitive Jerusalem-spørsmålet om ikke israelske myndigheter hadde signalisert at de ønsket norsk medvirkning i et slikt diplomati. Den som initierte «den religiøse Oslo-kanalen» var rabbineren og politikeren Michael Melchior. Rabbineren har hele tiden stått sentralt i utviklingen av «den religiøse kanalen.» Israels sjefsrabbiner oppnevnte en høytstående delegasjon til dialogen. På israelsk side spilte professor Menahem Klein etter hvert en hovedrolle både i den religiøse kanalen og i de offisielle forhandlingene om Jerusalem sommeren 2000.

I Jerusalem ble Orient House, institusjonen som skulle ivareta Jerusalem-porteføljen på vegne av PLO og der Feisal Hussein også huset en palestinsk forskningsinstitusjon for internasjonale studier (PASSIA), den organisatoriske plattformen for den religiøse dialogen. Norsk UD's representant i de palestinske selvstyreområdene deltok også på flere av møtene i Orient House/PASSIA's avdeling for religiøse studier.

I 1996 lød den knappe beskrivelsen av Bakkevigs prosjekt i Mellomkirkelig Råds Årsmelding slik:

«Søke å tilrettelegge en konsultasjons- og samtalerunde med jødiske, muslimske og kristne ledere i Midt-Østen for å støtte opp om fredsprosessen mellom Israel og PLO. Det har vært kontakt med eksisterende sentra, og gitt støtte til tiltak for arbeid for forsoning og religionsdialog.» Flere detaljer om forsoningsarbeidet var det umulig å få tak i den gangen. Det UD-finansierte kirkelige forsoningsarbeidet var hemmelig.

Nå sier Bakkevig at «Ørum hadde tjent på å ha en skikkelig samtale med meg om helheten i det jeg har drevet med før han skrev boken. Han har bare spurt om noen enkeltheter.» Er ikke en slik Bakkevigsk retorikk om helhet og enkeltheter litt for snedig? En retorikk som på samme måten som den fredsretorikken jeg har skrevet om unndrar seg analyse og kritikk?

Bakkevig mener også at jeg tar feil når jeg hevder at Oslo-prosessen har bragt Arafat og palestinerne i forlegenhet. Kan det være så vanskelig å se at Arafat og palestinerne gjennom Oslo-prosessen har blitt ydmyket og stilt i en forlegenhet som har fått katastrofale følger? For ambisiøse norske tilretteleggere er det åpenbart problematisk å innse dette, for indirekte stiller det også norsk Midt-Østendiplomati i forlegenhet. Det gjør det vanskelig for sentrale norske aktører å etterprøve ti års krisediplomati, innrømme feil og forberede tilbaketog.

Artikkel i Vårt Land 20.04.04

Religionsdialog i Midt-Østen

av Trond Bakkevig

I Vårt Land 14.4.04 har Arne Ørum et innlegg hvor han stiller seg kritisk til det jeg har gjort for å bidra til og vedlikeholde en dialog mellom religiøse ledere i Israel og Palestina.

Arne Ørum har et viktig anliggende i sin bok «Fred i vår tid» og i sitt innlegg. Han påpeker at de som ønsker å være nøytrale tilretteleggere, kan bli «medspillere i en fredsprosess der makt ga rett». Det kan lett skje når den ene part har mer makt enn den andre. Da kan en dialog- og forsoningsprosess bidra til å vedlikeholde og befeste eksisterende, ujevne maktforhold, i stedet for at den bidrar til fred med rettferdighet. Når den ene part er okkupant og den andre er okkupert, kan en dialog som skjer på okkupantens premisser, bidra til å legitimere fortsatt okkupasjon. Jeg skal i denne sammenheng ikke ta stilling til hans påstand om at Oslo-kanalen har fungert på denne måten, men jeg vil fastholde betydningen av den innfallsvinkelen han velger og de spørsmål han stiller.

Når en kirke eller en kirkelig institusjon engasjerer seg i arbeid for fred og forsoning, må den stille de spørsmål som Arne Ørum gjør. Hele tiden må de også stille det selvkritiske spørsmål: Vil vårt arbeid den tjene interessene til den sterkeste part, eller vil den tjene en fred tuftet på rettferdighet?

Når det gjelder Ørums kritikk av det arbeid jeg har drevet i Midt-Østen, skal jeg gi tre eksempler på at han ikke har satt seg tilstrekkelig inn i dette:

1. Han kaller Manuell Hassassian «en nøkkelperson både i den norske religiøse kanalen og i PLO's forberedelser av forhandlingene om Jerusalem» (s.184&186). Dette er en person som ikke har deltatt i noen av de møter jeg har tilrettelagt. Jeg kjenner navnet, men kan ikke huske å ha truffet han.
2. Han kaller Menachem Klein en av Ehud Baraks topprådgivere. Det er nok både å overdrive hans betydning og å feilvurdere hans politiske posisjon. Han er en ortodoks jøde som hører til atskillig lengre ut på den israelske venstresiden. Klein har bare vært inne i bildet ved ett av de møter som jeg har tilrettelagt. Det var ved begynnelsen av en planlagt prosess. Den førte imidlertid ingen steder. Om det skulle være riktig at Menachem Klein spilte en hovedrolle i en religiøs kanal (VL 14.4.04), må det dreie seg om helt andre kanaler enn dem jeg har vært i kontakt med.
3. Ørum lager en sammenheng mellom halv-offisielle forhandlinger om Jerusalem og de samtaler jeg tilrettela (s. 187&189). Det er en sammenheng som er totalt ukjent for meg. Jeg har aldri vært til stede ved noe møte hvor det er drøftet hvem som skulle ha suvereniteten over Jerusalem. Jeg har vært med å tilrettelegge drøftelser om hva som gjør at et sted blir et hellig sted i de tre religioner. Ikke på noe punkt i disse samtalene har det kommet frem noe som kunne tolkes som

en ”oppmykning” av palestinerne holdning til Jerusalem-spørsmålet.

Palestinske og israelske religiøse ledere har ønsket at Den norske kirke skal tilrettelegge og delta i samtaler. Det ville det være uttrykk for en grenseløs paternalisme om vi skulle fortelle palestinerne at de ikke bør innlede slike samtaler. Arne Ørum gir norske norske tilretteleggere stor betydning for det foreløpige utfall av prosessene i Midt-Østen. Når nordmenn plasseres så sentralt i dette bildet, blir konsekvensen en tilsvarende umyndiggjøring av palestinske ledere. Det var faktisk Arafat selv som valgte å benytte seg av Oslo-kanalen. Det var faktisk palestinske, religiøse ledere som ønsket en dialog med israelske jøder. Ingen av dem er så naive at de lar seg forføre av begeistrede og ambisiøse nordmenn. Indirekte uttrykker Ørum en manglende respekt for de valg som gjøres av religiøse og politiske ledere i Midt-Østen.

Biskop Munib Younan, patriark Michel Sabah, biskop Riah Abu el-Asal, sjeik Taysir Tamimi, rabbiner Michael Melchior, sjefsrabbiner Bahshit Doron, - alle har ønsket samtalen. De har ønsket norsk medvirkning til denne. De har kommet til dialogen med sine ulike forutsetninger og meninger. Samtalene må tilrettelegges slik at alle kan være der på sine egne premisser. Til nå har de ønsket samtalen. Gjennom samtalene blir de utfordret til å vise hvordan deres egen religion kan bli en ressurs i arbeidet for ekte forsoning. Om de ikke har visst det før, blir det gjennom samtalene tydelig at det blir ingen forsoning i Midt-Østen om ikke begge parter får oppleve en fred tuftet på rettferdighet. Jøder, muslimer og kristne vet at de til syvende og sist er henvist til hverandre.

Mellomkyrkjeleg råd og Midtøsten-dialog

I samband med Arne Ørum sine kommentarar til dialogen mellom religiøse leiatarar i Midtøsten som Mellomkyrkjeleg råd (MKR) har vore involvert i, vil eg gjerne få presisere følgjande:

1. MKR har vore involvert i å leggje til rette for ein dialog som dei religiøse leiarane i Israel og Palestina sjølve vil ha. Det er ein føresetnad at dei sjølve legg premissar (m.a. om kor offentleg kjent dialogen skal vere) og at dei tek opp det dei sjølve vil ha drøfta. Men det syner seg at det er tenleg at nokon legg til

REPLIKK

rette. MKR har fått økonomisk støtte frå Utanriksdepartementet til gjennomføringa. 2. Mellomkyrkjeleg råd har vore og er merksame på at ein slik dialog kan bli brukt av den sterke parten til å styrkje sin eigen maktposisjon og deroppgåva, og vil halde fram med det så lenge dei vil ha støtte og vi har nok å bidra med. 4. Trond Bakkevig har i denne samanhengten fått eit særskilt ansvar på oppdrag frå Mellomkyrkjeleg råd. I møte med dei religiøse leiatarar i området får

vi stadig høyre at han spelar ei sers verdifull rolle. Eg fekk sjølv sett og høyrte det ved eit besøk i området før påske i samband med eit møte i denne dialogen. Han har fått tillit og har god kontakt med alle partar. Bakkevig har no lang røynsle med å forstå korleis slike prosessar går. Han veit kva rolle ein person utanfrå skal spele slik at aktørane sjølve kan ta ansvaret for dialogen.

Olav Fykse Tveit, generalsekretær Mellomkyrkjeleg råd

Vårt dand, 22/4-04

Jerusalem-dialog og maktpolitikk

Etter mitt tilsvar (14.4) til Trond Bakkeviigs kommentar til VLs oppslag om min bok Fred i Vår Tid – retorikken bak Oslo-prosessen har jeg fått svar både fra Bakkevig og fra den nåværende generalsekretæren i Mellomkirkelig Råd, Olav Fykse Tveit. (20. og 22.04)

Innleggene er nokså likelydende, de inneholder begge et stykke på vei en tilslutning til mitt prinsipielle anliggende, der jeg peker på faren for at de som ønsker å være nøytrale tilretteleggere kan bli medspillere i en fredsprosess der makt gir rett. En slik kritisk innretning til Norges innsats for fred aktualiseres også gjennom historikeren Hilde Henriksen Waages nylig utkomne bok.

Faren for å bli en medspiller i en prosess der den svake ydmykes og bringes i forlegenhet med katastrofale følger er selve utgangspunktet for min kritikk. En kritikk som både omfatter den norske rollen og den retorikken som har vært anvendt for å dekke over maktforliket og palestineres forlegenhet.

Bakkeviigs tilretteleggelse av dialog om de hellige stedene i Jerusalem foregikk i påvente av, og som ledd i forberedelsene til sluttstatusforhandlinger om Jerusalem status. Det lå an til at palestinerne i disse forhandlingene skulle gi avkall også på det tradisjonelle kravet om delt suverenitet over byen. Jeg har dog ikke hevdet at Bakkevig selv har tilrettelagt eller deltratt i forhandlinger der Jerusa-

lems suverenitet har stått på agendaen, slik det antydes. Men dialogsamtalene Bakkevig tilrettela var med å berede grunnen for de forhandlinger som foregikk i Jerusalem sommeren 2000, der også flere av nøkkelpersonene fra dialogsamtalene deltok. Det dreide seg bl.a. om å bryte ned tabuer og å myke opp posisjoner særlig på den palestinske siden: Sommeren 2000 var Jerusalem-spørsmålet langt på vei redusert til et spørsmål om fordelingen av hellige steder.

Det norske utenriksdepartementet som har finansiert Mellomkirkelig Råds og Bakkeviigs religiøse Oslo-kanal' ville aldri ha rørt det sensitive Jerusalem-spørsmålet hvis ikke initiativet til en dialog om hellige steder hadde kommet fra israelerne. Hadde Bakkeviigs dialog bare dreid seg om teologisk-akademiske «drøftelser om hva som gjør at et sted blir et helligt sted i de tre religioner» ville israelerne neppe heller ha inkludert både overrabbinat og sentrale akademikere og forhandlingsdiplomater i dialogen. I følge den knappe beskrivelsen som foreligger i Mellomkirkelig Råds årsmelding inngikk dialogen også helt klart i det norske fredsdiplomati.

Hér er det Israel som har sittet i førersetet og Bakkeviigs henvisning til at det var palestinske og israelske religiøse ledere som ønsket Den norske kirke som tilrettelegger er et forsøk på å omgå kritiske spørsmål om makt og avmakt, om dialogens klare politiske sammenheng. Bakkevig håndterer den underliggende kritikken av Oslo-kanalen på samme måte: «Det var faktisk Arafat selv som valgte å benytte seg av Oslo-kanalen», skriver han. A kritikk av Oslo-kanalen

len, og i forlengelsen av denne, den religiøse kanalen, er imidlertid ikke slik Bakkevig hevder, et uttrykk for min «manglende respekt for de valg som gjøres av religiøse og politiske ledere i Midtøsten». Jeg er imidlertid i likhet med mange andre sterkt kritisk til de «valg» PLOs ledere har gjort og den norske tilretteleggelsen av slike valg. Det ville tvert imot være respektløst om jeg sa jeg trodde på Arafats «de modiges fred» eller Rød-Larsens siste forsikring-er om at man «omhyggelig» hadde sørget for likevekt i alle de forhandlingene som ble tilrettelagt. Mitt utgangspunkt er at et svekket PLO gjennom Oslo-diplomati, for å redde sin synkende prestisje og makt gikk med på et maktforlik som ingen palestinske ledere eller PLO-tidligere hadde kunnet gjøre. Dette har brakt palestinerne i forlegenhet, men det har åpenbart også stilt norske tilretteleggere i en forlegenhet som har gjort det vanskelig å revidere innsatsen og forberede tilbaketog. I en slik forlegenhet er det lite rom for kritisk distanse og selvransakelse. Mellom palestinske og norske aktører synes det imidlertid å være rom for atskillig anerkjennelse og ros.

Finn tre feil: Bakkevig har funnet tre feil i min fremstilling som han mener viser at jeg ikke har satt meg tilstrekkelig inn i sakene: Bakkevig sier han aldri har møtt en av de personer som jeg har tildelet en rolle i min fremstilling. Jeg har sistert den armenske Betlehem-professoren Manuel Hassassian på den palestinske siden fordi han var den som klartest gav uttrykk for viljen til å oppgi krevet om delt suverenitet i Jerusalem. Samtidig var han knyttet til Oriente House (der

Bakkevig drev sin dialog), som sjef for PLOs «Task Force» når det gjelder «fremtids scenarier» for Jerusalem. Han deltok også jevnlig i samtaler ved Religious Studies Unit under Orient House.

Neste feil er at jeg skal ha overdrevet professor Menahem Kleins betydning i dialogen og dessuten plassert ham feil politisk. Bakkevig mener selv å kunne plassere den israelske professoren med større treffsikkerhet også på en teologisk og politisk venstre-høyre-akse. Jeg har beskrevet professor Klein som en av Bakers topprådgivere og som en sentral forhandler i Jerusalem-forhandlingene sommeren 2000. Kildene er flere rapporter i internasjonal presse. I tillegg hadde jeg et intervju med Bakkevig 9. januar 2003 der han bekreftet mine opplysninger om at Orient House mot slutten av 1990-tallet ikke lenger huset dialogen. Gjennom rabbiner Michael Melchior fikk Bakkevig imidlertid i stand en ny institusjonell tilknytning, nemlig til professor Kleins Jerusalem-institutt for israelske studier. Dette er opplysninger som er referert i et avsnitt i boken som jeg sjekket med Bakkevig etter å ha skrevet det ut.

Den tredje feilen er at jeg «liger» en sammenheng mellom Bakkeviigs dialog-samtaler og de halvoffisielle forhandlingene om Jerusalem sommeren 2000. Jeg kan forstå at Bakkevig og Mellomkirkelig Råd misliker at et kirkelig engasjement for fred og forsoning blir satt inn i en maktpolitisk sammenheng. Fallhøyden blir lavere hvis man i ettertid kan hevde at det ikke fantes en slik sammenheng.

Når fakta tilpasses teorien

Arne Ørum viser i sitt innlegg i Vårt Land 5.5.04 at han ikke skjelnar mellom ulike prosesser i Midtøsten. Han demonstrerer enda en gang at han har unnlatt å søke nøyaktig informasjon om det arbeid jeg har drevet. Det gjør det nødvendig med enda en oppklaring fra min side.

1. Ørum konstruerer en forbindelse mellom dem som deltok i de dialoger jeg arrangerte, og de halvoffisielle forhandlingene om Jerusalem som foregikk sommeren 2000. Det er en forbindelse som ikke finnes. Ingen av dem jeg samarbeidet med deltok i disse forhandlingene.

2. Ørum skriver at jeg drev mitt dialogarbeid i Orient House i Jerusalem. På denne måten skulle jeg angivelig få en forbindelse til «Religious Studies Unit» og Manuel Hassassian som også var sentral i forhandlingene om Jerusalem. Begge deler er feil. Jeg kjenner verken Manuel Hassassian eller «Reli-

gious Studies Unit». Jeg var to eller tre ganger i Orient House for samtaler med nå avdøde Faisal Husseini. Av han ble jeg henvist til samarbeid med PASSIA (Palestinian Society for the Study of International Affairs).

3. Når det gjelder professor Klein, har jeg aldri hatt noen tilknytning til hans institutt. Jeg har hatt kontakt med han fra høsten 2000. På et tidspunkt koordinerte han i samarbeid med en av Israels sjefsrabbinere, en jødisk delegasjon til et møte. Senere har vi hatt kontakt om andre spørsmål. Hva han for øvrig har arbeidet med, har skjedd uavhengig av min virksomhet.

4. Ørum anklager meg for å "omgå krittiske spørsmål om makt og avmakt, om dialogens klare politiske sammenheng." Når en slik anklage ikke treffer, er det blant annet fordi jeg alltid har forsøkt å organisere samtalene på en slik måte at spørsmål omkring makt og politikk var

åpne og tydelige. Jeg har dessuten alltid hatt palestinske samarbeidspartnere som har synliggjort denne sammenhengen.

Ørum bruker informasjon på en slik måte at den passer til hans overordnede teori om Oslo-prosessen. Det er en teori som nok kan ha noe for seg. Men den svekkes ved unyanserte vurderinger og lemfeldig omgang med fakta.

Trond Bakkevig

Vi ber om at alle debattanter som har mulighet til det, sender oss sine innlegg per e-post. Adresse: debatt@vl.no

Reiserapport

fra Vebjørn L Horsfjord

Reise/møte/konferanse:	Cocop – Coorcination Committee for Cooperation between the and her Overseas Pertners
Hvor:	Betlehem
Når:	12. til 14. mai 2004
Tema:	
Arrangør:	Evangelical Lutheran Church i Jordan (ELCJ)

Det årlige møtet i Coorcination Committee for Cooperation between the Evangelical Lutheran Church i Jordan and her Overseas Pertners (Cocop) samler de viktigste partnerne til den lutherske kirken i Palestina og Jordan. Da Mellomkirkelig råd i mars 2003 vedtok å underskrive den nye konstitusjonen for Cocop var det en bekreftelse på at vi fortsatt anser oss, og blir ansett, som et viktig partner, selv om det er forståelse for at Den norske kirke som sådan ikke disponerer midler av betydning til å støtte ELCJ. Kirkens Nødhjelp bidrar imidlertid med betydelige midler både til ELCJ og til LVFs arbeid i Jerusalem. Den norske kirkes deltakelse i Cocop har derfor vært koordinert med KN. De siste årene har Svein Helge Rødal deltatt på Dnks vegne som representant for Borg bispedømme, siden bispedømmet har hatt ansvar for å forvalte relasjonen til ELCJ på vegne av Dnk.

La meg foregripe én av konklusjonene: ELCJ er en liten kirke (3000 medlemmer fordelt på seks menigheter) med sterke partnere. Kirken har helt usedvanlig sterke ledere som bærer klare visjoner for hva kirken skal bety på sitt sted og som evner å omsette visjonene i gjennomførbare, og ofte svært ambisiøse, prosjekter. Det er liten tvil om at kirken lever opp til målet om å være lys og salt i det palestinske samfunnet.

Møtet

Møtet fant sted på Det internasjonale senteret i Betlehem, den lutherske menighetens senter i byen. Det ga mulighet til også å besøke to andre menigheter, Beit Jala og Beit Sahour som ligger i betlehemsområdet.

Cocop

Cocop samlet i år sju representanter for tyske, nordiske og nord-amerikanske partnere og et tilsvarende antall representanter for ELCJ. I tillegg til disse 14 som formelt utgjør Cocop, deltok biskop Rolf Koppe fra Hannover (EKD), Ginda Harahap fra LVFs sekretariat (DMD), Paul Johnson, representant fra Evangelical Lutheran Church in Canada som vurderer å søke medlemskap i Cocop (og som ble oppfordret av møtet til å fortsette den prosessen), ytterligere sju ELCJ-representanter samt partnerkirkenes/-organisasjonenes stedlige representanter/prester i Jerusalem.

Biskop Munib Younan er leder av Cocop (i overensstemmelse med konstitusjonen) og Sai'd Ailabouni fra Evangelical Lutheran Church of America er nestleder.

Medvandring

Nyorganiseringen av Cocop de siste årene har vært et tiltak for å gjøre forumet til et møtested mer for likeverdige partnere og mindre for donorer og mottaker. "Medvandring" (accompaniment), var overskriften for så vel biskopens rapport som for de daglige morgen- og kveldsbønnene. Temaet er på sin plass: På grunn av den politiske situasjonen i Palestina kjenner kirken seg presset og trenger sårt internasjonale kontakter ikke bare for å bidra økonomisk, men for å gi moralsk støtte til kirken og for påvirkningsarbeid overfor politiske myndigheter. Selve den fysiske tilstedeværelsen av internasjonale kirkelige partnere har betydning i situasjonen slik den er nå. Derfor var det også meningsfullt å være tilstede for å representere vår kirke og for å lytte og bli bedre kjent med kirken.

Styrker og svakheter i møtet

Formålet med møtet er å rapportere om aktivitetene i ELCJ og partnernes relaterte aktiviteter samt å legge planer (i all hovedsak budsjetter) i fellesskap for oppfølgingen i kommende år fra partnernes side.

Den store styrken ved møtet er at så mange organisasjoner og enkeltpersoner med betydning i eller for kirken møtes på en gang. Det har verdi at partnerorganisasjoner snakker sammen og ikke legger sine strategier uten kjennskap til hverandre, og det har verdi å møte hele ELCJs lederskap samlet, blant annet alle prestene.

Mer en to tredeler av møtet besto i rapportering (dels opplesning av rapporter, dels kommentarer til rapporter som forelå skriftlig). Dette gir en god oversikt over de mangslungne aktivitetene i kirken. Rapportene er gjennomgående gode og inneholder også tidvis verdifulle analyser av den konteksten kirken befinner seg i. Det har visstnok vært diskutert tidligere om alle menighetene skal avlegge selvstendige rapporter. Fordelen med at de gjør det, er at man som partnerrepresentant får et innblikk i det daglige livet i kirken og ikke bare forholder seg til kirkeledelsen. Gjennom rapportene framstår en levende kirke som utvilsomt har betydning som langt overgår det medlemstallet skulle tilsi.

Dessverre går den omfattende rapporteringen på bekostning av både en samtale om overordnede mål og strategier og behandlingen av regnskaper og budsjetter. Når det gjelder økonomien er målet med møtet at det skal være stedet for en inngående behandling av dette, men realiteten er en annen. Dette skyldes også at dokumentasjonen ble gjort tilgjengelig for møtedeltakerne for sent til at det var mulig å sette seg grundig inn i den.

I rettferdighetens navn skal det sies at dette visstnok har fungert bedre tidligere år da en representant for de tyske donorene har hatt omfattende møter med kirkeledelsen i dagene før Cocop og brukt tiden til en detaljert gjennomgang av regnskapene.

Jeg tror det vil være en fordel å bruke mer tid til samtale om mål, strategier og budsjett og noe mindre på rapportering. Det ville også være en fordel, tror jeg, om også planene forelå skriftlig, slik at plandokumenter og budsjett kunne behandles sammen.

Konteksten

Biskop Munib Younans rapport var omfattende og meget informativ. I innledningen til rapporten skisserte han noen av de mest aktuelle utfordringene i den politiske konteksten kirken befinner seg i.

Muren

Øverst på listen over utfordringer står (naturligvis) sikkerhetsmuren. Ved siden av de overordnede problemene knyttet til at den mange steder bygges langt inne på palestinsk område

og medfører en de facto annektering av deler av de okkuperte områdene, pekte biskopen på de praktiske konsekvensene den får for kirken, særlig for menigheten i Jerusalem. Omkring halvparten av menighetens medlemmer vil bo på utsiden av muren og dermed være avskåret eller få problemer med å delta i menighetslivet. I tillegg er menighetscenteret (ikke kirken, som ligger i Gamlebyen) på utsiden av den planlagte muren, slik at man må finne et nytt tilholdssted. Når mange palestinere nå ønsker å bosette seg innenfor muren (for å beholde de fordelene de har av bostedsbevis i Jerusalem framfor på Vestbredden) drives leieprisene i Jerusalem opp.

De mange utfordringene som rammer alle Palestinere på Vestbredden når muren bygges, rammer naturligvis også ELCJ og gjør blant annet samkvem mellom menighetene enda vanskeligere. Mange menighetslemmer har mistet land og andre eiendommer der muren blir bygd.

Visum

I det siste har israelske myndigheter strammet inn visumpolitikken overfor utenlandske kirkelige representanter. Dermed blir det vanskeligere for ELCJs partnere å ha egne folk i området og å låne ut personell til ELCJ. Det reduserer også den totale kirkelige tilstedeværelsen i området, hvilket synes å være formålet med den nye politikken.

Utvandring

De vanskelige forholdene på Vestbredden gjør at utvandring av kristne stadig er et problem for kirken. Dyktige medarbeidere reiser ut av landet når anledningen byr seg, og medlemstallene kan komme til å synke i tiden framover. Det er blant annet dette som gjør det så usedvanlig viktig å bidra til tiltak som skaper håp for framtiden og stolthet over kultur og historie.

Press fra evangelikale grupper

Biskop Younan nevnte også presset fra evangelikale grupper. Disse er også aktive i Det hellige land og bidrar, som så mange andre steder, til å gjøre livet vanskeligere for de etablerte kirkene. Både jøder og muslimer har vanskelig for å skjelve mellom de kirkene som har lang tradisjon i landet og de som kommer utenfra med liten kulturell sensitivitet og tidvis aggressiv omvendelsesforkynnelse.

En observasjon

La meg tillate meg et lite hjertesukk om situasjonen sett med en utlendings utrente øye: Israelerne er, dels av forståelige grunner, svært opptatt av sin egen sikkerhet. Det er dette den famøse muren skal ivareta. At sikkerhet på lang sikt ikke bygges på den måten, er én sak. Men selv om man skulle tro at full stengning av grense kan skape fred, virker dagens kontroll av ferdselen på Vestbredden halvhjertet. Alle palestinere kjenner smutthullene utenom hærens kontrollpunkter. Med sin gode etterretning må israelerne også være helt på det rene med dem. Likevel tillates en strøm av palestinere daglig inn og ut langs ulovlige ruter. Kontrollen på sjekkpunktene er også halvhjertet. Da jeg reiste ut, var de svært opptatt av detaljer om hva jeg hadde gjort, hvor jeg hadde vært etc., men viste ingen interesse for hva (eller hvem) drosjesjåføren måtte ha i bagasjerommet. Poenget, forekommer det meg, er at en slik praktisering av store gråsoner for hva som aksepteres og ikke fra palestinernes side i deres dagligliv (nesten alle som tar seg ulovlig inn i Jerusalem har aktverdige grunner til det, som for eksempel å besøke ektefelle og barn) gir større rom for maktutøvelse enn en konsekvent håndheving av forbud og påbud. Når som helst kan israelerne slå ned på aktivitet i gråsonene og dermed både vise sin makt overfor palestinerne (ved blant annet fengselsstraffer) og samtidig legitimere den store militære tilstedeværelsen.

Kirken og dens aktiviteter

Den vanskelige situasjonen kirken lever under påvirker naturligvis arbeidet. Mye er blitt vanskeligere, men det kan også virke som om presset får fram kreativitet og pågangsmot. I hvert fall er aktivitetsnivået økt kraftig de siste årene, og kirken virker preget av tro på framtiden.

Rapportene fra menighetene viser et mangfold av aktiviteter fra søndagsskole via ungdomsarbeid til bibelgrupper og kor. Diakonalt arbeid er også viktig, med ulike prosjekter både for barn og eldre. De eldste later til å ha en viktig rolle i menighetene, men til sjunde og sist kan det virke som menighetene er bygd opp omkring prestene.

De fleste menighetene rapporterer om ulike former for økumenisk kontakt, for eksempel i Ramallah hvor alle protestantiske kirker samarbeider.

Kanskje er det litt påfallende at kontakt over religionsgrenser til islam knapt nevnes i noen av menighetsrapportene. Det kan være flere årsaker til dette. Én kan være at relasjonene rett og slett er ganske anstrengt mange steder, noe jeg skal komme tilbake til under.

Menighetenes sentre

Det internasjonale senteret i Betlehem er det største senteret knyttet til en ELCJ-menighet. Sist høst ble en ny og stor fløy åpnet og nylig gjenåpnet gjestehuset i den eldre delen av senteret etter renovering. Senteret huser blant annet musikk-skole og har keramikk- og steinverksted hvor det holdes jevnlige kurs. Et stort auditorium utstyrt med moderne lydanlegg og videokanon brukes til kulturarrangementer og filmframvisninger og kan også brukes til møter. I følge Betlehem-presten Mitri Raheb er senteret det viktigste kultur-senteret på Vestbredden.

Bare få kilometer unna, i tilknytning til kirken i Beit Jala, åpnet Abrahams Herberge, et annet luthersk gjestehus, sist høst. Gjestehuset har hotellstandard på rommene og dessuten en egen ungdomsavdeling med sovesaler for å ta imot ungdomsgrupper. Som senteret i Betlehem er bygget preget av utmerket arkitektarbeid og etter forholdene høy standard. Man blir glad (og kanskje stolt) av å ferdes i slike bygninger.

Menigheten i Jerusalem driver Martin Luther Elderly Day Care Centre som åpnet for tre år siden. Etter at den tidsbegrensede støtten fra EU tok slutt i fjor, sliter senteret med en strammere økonomi og har hatt noe nedskjæring i staben.

Som man forstår preges kirken av en ekspansiv kultur, og det var derfor kanskje naturlig at presten i Amman i sin årsrapport presenterte sine visjoner om et økumenisk senter i tilknytning til kirken der

Skolene

ELCJs største enkeltvirksomhet er de fire grunnskolene og en barnehage i Jerusalem som har til sammen nær 2000 elever. Det er tre skoler i betlehemsområdet og én i Ramallah. Skolene framstår som foregangsinstitusjoner hva gjelder pedagogiske metoder med vektlegging av en holistisk tilnærming og uttalt motvilje mot mer tradisjonell pugge-pedagogikk som sies å prege mange skoler i Palestina. Urolighetene de siste årene har gjort det vanskeligere å samle inn skolepenger. Blant annet av den grunn er økonomien anstrengt.

De siste årene er ELCJs skoledrift omstrukturert og gitt en mer enhetlig ledelse. Den nye skoledirektøren, Charlie D. Haddad, framstår som en tydelig og dyktig leder og har innført klarere arbeidsdeling mellom de enkelte institusjonene og den sentrale skoleledelsen. Den ene av skolene, Talitha Kumi Evangelical Lutheran School i Beit Jala, har vært tysk misjons skole i området og er bare delvis integrert i den øvrige strukturen. Rektor der utnevnes av Berliner Missionswerk (BMW). Jeg kommer nærmere tilbake til konflikten rundt skolen under.

Det planlegges nå en ambisiøs evaluering av skolevirksomheten, og en tysk, en finsk og en amerikansk representant blir invitert til å være med i evalueringsgruppen. Av

forberedelsesdokumentene framgår det at det blant annet planlegges mer enn 130 intervjuer med lærere, elever, tidligere elever etc. Jeg er noe tvilende til om dette er praktisk gjennomførbart i løpet av høstsemesteret, slik planen er. Evalueringen vil også kreve finansiering som det ikke ble tydelig redegjort for i møtet.

Lederskap

Skoledirektøren er ett av flere eksempler på dyktig lederskap ved siden av den høyt profilerte biskop Younan. Biskopen er fra enkelte tyske partners side blitt kritisert for autoritært lederskap. Det er ikke vanskelig å forstå at noen kan oppfatte den karismatiske lederstilen slik. Samtidig er det et viktig sunnhetstegn, tror jeg, at det er rom for sterke personligheter også i det øvrige lederskapet.

Cocops nestleder, Sai'd Ailabouni fra USA, er også et eksempel på tydelige personer omkring biskopen. Han er direktør for Europa og Midtøsten i ELCAs misjonsavdeling og dessuten arabisktalende. Han fungerer som en tydelig men diplomatisk buffer mellom ulike interesser i møtet.

Finanser

Økonomi er (og bør være) en viktig del av Cocop-møtet. ELCJ er helt avhengig av økonomisk støtte utenfra for å drive sin virksomhet. Partnerne er naturligvis opptatt av at god og gjennomiktig økonomistyring.

ELCJ har så vidt jeg forstår gjort store framskritt når det gjelder tilrettelegging av rutiner som gjør økonomien mer oversiktlig og høster anerkjennelse for dette hos partnerne. De mange og ambisiøse prosjektene som er eller blir gjennomført, viser også at støtte til kirken bærer frukt. De siste årene er akkumulert underskudd kraftig redusert parallelt med en stor økning i de totale budsjettene.

Siden 2000 er utdanningsvirksomhetens budsjett økt fra omkring 7 millioner shekel til nesten 12 millioner. Samtidig er budsjettene for den øvrige virksomheten tredoblet fra 1,3 til 3,9 millioner shekel. I denne situasjonen vil det være et vedvarende behov for stadig gjennomgang av rutiner og systemer.

Evalueringskomité og noen utfordringer

Siden fjorårets Cocop-møte har en komité med representanter for flere av partnerne evaluert økonomirutinene. Disse la fram en rapport som uttrykker stor anerkjennelse for de forbedringene som har skjedd, og som påpeker konkrete punkter der det er behov for forbedringer. Rapporten ble godt mottatt av alle deltakerne.

Det punktet som har størst praktisk betydning i selve Cocop-møtet, gjelder sammenblandingen av ulike budsjetter og regnskaper. Flere av de store sentrene, for eksempel Abrahamsherberget i Beit Jala, har ikke eget budsjett og regnskap, men inngår i den lokale menighetens regnskaper. Dette gjør det svært vanskelig å finne ut hvordan økonomien i prosjektet egentlig er. På den ene siden er det utilfredsstillende for partnere som gir øremerkede tilskudd når regnskapene ikke tydelig viser hvordan disse er brukt, men det er også på sikt en risiko for menighetene å sitte med store prosjekter som kan ødelegge for hele menighetens virksomhet dersom økonomien svikter.

Det er også et problem, både i regnskapsføring og planlegging, at økonomien er delt mellom sentrale budsjetter og menighetenes egne budsjetter. Dels blir oversikten mindre når hver menighet bruker sine egne oppsett og regnskapsprinsipper, dels blir den helhetlige prioriteringen i Cocop tidvis undergravet av at støtte til enkeltprosjekter dels går gjennom ELCJ sentralt og dels finner veien til prosjekter ved enkeltmenigheters egne initiativer overfor partnere. Flere påpekte at det er viktig at kirken som helhet gjør prioriteringer om sine satsinger slik at menighetene ikke

kommer i et innbyrdes konkurranseforhold. Tradisjonelt har menighetene hatt stor selvstendighet, og her ligger nok mange utfordringer.

Relasjonen mellom kirken og tyske partnere

Jeg kom til møtet forberedt på at det er sterke spenninger mellom tyske partnere og ELCJ og at dette forholdet var en av grunnene til at biskop Younan ønsket flest mulig nordiske partnere tilstede.

To tyske organisasjoner har vært de viktigste støttespillerne (også økonomisk) til ELCJ, og kirken har vokst ut av tysk misjon. Roten til dagens spenninger ligger her. Så vidt jeg skjønner er spenningene av gammel dato, men kommer til overflaten med jevne mellomrom. Biskopens skriftlige rapport ga med klare og utvetydige ord uttrykk for hans oppfatning av flere av konfliktpunktene. Fra tyske partners side ble hans oppfatning ikke imøtegått i plenum.

Fokuspunkter

Konflikten har to fokuspunkter: Talitha Kumi-skolen og menigheten i Jerusalem. Som beskrevet over, er Talitha Kumi bare delvis integrert i den felles skolestrukturen, og skolens rektor utpekes av den tyske moderorganisasjonen. ELCJ er blant annet misfornøyd med deler av den pedagogiske profilen, blant annet at elevene deles i A- og B-klasser på bakgrunn av antatte evner. Fra tysk side hevdes det at tysk eierskap til skole og grunn gir større sikkerhet både overfor israelske myndigheter (muren går like utenfor eiendommen) og overfor en framtidig palestinsk stat og dens skolesystem.

Menigheten i Jerusalem er det andre fokuspunktet for konflikten. Den tyske "prosten" i Jerusalem var fram til 1974 leder for ELCJ. I dag leder prosten en liten tysk menighet som bruker den lutherske kirken i Jerusalem, men som ikke er integrert i ELCJs struktur (ulikt den engelsktalende menigheten med utspring i ELCA). Biskop Younan opplever at krefter i denne menigheten motarbeider kirken og forsyner israelske og palestinske myndigheter med ufordelaktige opplysninger om ham og kirken. Dette inntrykket bekreftes uformelt også av flere av de tyske deltakerne i Cocop-møtet. Forholdet mellom prost Martin Reyer og biskop Younan framstår ikke som hjertelig.

Kulturforskjeller

I tillegg til de ganske vesentlige sakene hvor tyske partnere og ELCJ har ulike oppfatninger, vil jeg tro konflikten forsterkes av kulturforskjeller. Tyskerne kan noen ganger framføre sine synspunkter på en usedvanlig direkte måte som lett støter an mot andres finfølelse. Dette skaper en uheldig dynamikk av aggressivitet og selvforsvar som noen ganger kom til overflaten i møtet. Det gjør at også svært betimelige synspunkter fra partners side kan bli feid til side fordi de framføres uten den skjønnshet som kulturen krever. At samtlige av organisasjonsrepresentantene fra Tyskland var kvinner, mens samtlige ELCJ-representanter var menn, kan også bidra til en uheldig dynamikk.

Biskop Rolf Koppe uttrykte etter biskopens rapport en viss bekymring for at vektleggingen av en teologi om medvandring og fellesskap kan bidra til å avskjære nødvendig diskusjon. Det tror jeg er en riktig observasjon.

Andre temaer

Relasjon til anglikanerne

Temadagen på fjorårets Cocop-møte var viet forholdet mellom lutheranere og anglikanere. Det siste året har ikke brakt disse kirkene tettere sammen i Det hellige land. Det har blant annet vært en konflikt knyttet til en luthersk diakon som konverterte til den anglikanske kirke under løfte om å bli ordinert til prest. (Slik framstilles det i det minste fra luthersk side).

Biskop Younan er president for Fellowship of Middle East Evangelical Churches som har samlet protestantiske kirker i Midtøsten. I 2003 holdt anglikanerne seg borte fra generalforsamlingen på grunn av uenighet om organisasjonens navn. Anglikanerne opplever ordet "evangelical" som belastende. Biskop Younan har liten forståelse for dette.

Det ble opplyst at anglikanerne vil få plass i styret dersom de på ny ønsker å delta.

Realsjoner til islam

Biskop Younan deltar i Alexandria-prosessen, men bortsett fra det, har dialog mellom religionene påfallende liten plass i rapportene fra kirkens virksomheter. Det viktigste møtestedet mellom religioner later til å være skolene der omkring halvparten av elevene er muslimer.

I private samtaler kom det fram at forholdet mellom kristne og muslimer kan være ganske anstrengt. Flere kirkefolk mente å se en tydelig dreining på muslimsk side når det gjelder å gjøre seg sett og hørt, blant annet med større høytalere på moskeene. Noen hevder også at mye forkyndelse i moskeene er preget av uttalt hat mot kristne og jøder.

Augusta Victoria Hospital (AVH)

Dette tilhører ikke ELCJs virksomhet, men det ble orientert kort om status for skattesaken. Det er LVFs og ELCJs klare mål at saken må løses politisk før den kommer opp for retten i februar 2005.

I samtalene ble det lagt vekt på at i tillegg til å påvirke Israels regjering, er det viktig å påvirke USAs holdning. Partnerne ble derfor oppfordret til å legge press på sine regjeringer til å ta saken opp med USA og dessuten til å påvirke kontakter i USA til å ta saken opp med sine respektive kongressmedlemmer.

Boligbygging på Oljeberget

Boliger er et knapphetsgode i Jerusalem, og ELCJ vurderer det som et nyttig tiltak å skaffe boliger til kristne palestinere. Det planlegges derfor storstilt boligbygging på Oljeberget i tilknytning til AVH.

Prosjektet forutsetter store tilskudd fra partnere. Det har tidligere vært uttrykt usikkerhet på om man vil få byggetillatelse, men biskop Younan mente nå at det vil gå i orden etter at myndighetene har omregulert området. Han mener at finansieringen bør være på plass før det søkes byggetillatelse. En slik tillatelse er gyldig i tre år.

Endowment Fund

For å sikre inntekter i framtiden, planlegger ELCJ et "Endowment Fund" som kan gi avkastning som kan gå til drift. Det ambisiøse målet er å samle inn 10 millioner USD, hvorav 3 millioner fra de nordiske land. Avkastningen av dette vil bli betydelig, men ikke eliminere behovet for støtte fra partnere også i framtiden.

Konklusjon

Totalt sett gir Cocop-møtet inntrykk av en kirke med store menneskelige ressurser, visjoner og pågangsmot, og med sterke partnere i ryggen. Møtet var, tross omtalte spenninger, preget av gode mellommenneskelige relasjoner og vilje til samarbeid.

Når man ser hva kirken har oppnådd under svært vanskelige betingelser de siste årene, fylles man av håp for framtiden og respekt for dem som evner å omsette visjoner i praktiske resultater. Derfor virker det også naturlig å forsøke å undertrykke den lille usikkerheten som kan melde seg. Helt kan den likevel ikke fortrenkes: Med den store ekspansjonen de siste årene er fallhøyden blitt svært stor. For meg virker det som det i kommende år vil være viktig å konsolidere det som er oppnådd finansielt før man gir seg i kast med ny stor ekspansjon. At de prosjektene som er gjennomført er verdifulle, kan det ikke være tvil om. I mange andre sammenhenger ville kanskje noen av sentrene framstå som for luksuriøse og velutstyrte. Jeg tror imidlertid at de nettopp fordi de oppleves som storslåtte bidrar på sitt lille vis til å gi håp og tro på framtiden og dermed kan inspirere palestinske kristne til å bli værende i Palestina heller enn å emigrere.

Den ganske store støtten til en ganske liten kirke forutsetter også at man legger til grunn vurderinger av dette slaget: En kristen tilstedeværelse i Det hellige land er et mål i seg.

Biskop Younan ble i 2003 valgt til Asias visepresident i LVF. Jeg tror mange andre små kirker vil ha noe å lære av ELCJ. Det kan være en oppgave både for oss partnere og for LVF å legge til rette for at andre kirker kan gjøre seg nytte av deres erfaringer når det gjelder visjoner, omstrukturering og relasjoner til partnere.

Oppfølging:

- Kontakt med Kirkens Nødhjelp
- Orienterer MKR og generelle innspill til Midtøsten-arbeidet
- Følge opp skattesaken på Oljeberget

Rapport nr. 16/04**RAPPORT****FRA BESØK TIL DEN LUTHERSKE KIRKEN I JORDAN (ELCJ) VED BISKOPEN I BORG, OLE CHRISTIAN KVARME, GENERALSEKRETÆR I MKR, OLAV FYKSE TVEIT, OG PROSTIPREST I BORG, LEIF LEVINSEN, 17.-22. MARS 2004****Av Olav Fykse Tveit**

Biskop i Borg, Ole Christian Kvarme, og generalsekretær i Mellomkirkelig råd, Olav Fykse Tveit, besøkte sammen med prostiprest Leif Levinsen 17. til 22. mars den lutherske kirke i de palestinske områdene og i Jordan. Dette var et pastoralt besøk for å følge opp Den norske kirkes samarbeid med den palestinsk-lutherske kirken (ELCJ), ikke minst med tanke på Borg bispedømme sin kontakt. Målet var også å støtte og innhente informasjon om kristent arbeid og situasjonen for menighetene.

Biskop Younan i ELCJ hadde satt av god tid til å ta seg av oss, og sammen med sin nye sekretær for økumeniske og internasjonale spørsmål, Kjell Jonasson, hadde de lagt opp til et tett og omfattende besøksprogram til alle menighetene og skolene, også i Amman. Vi fikk delta i innsettelsen av Kjell Jonasson og hans kone Birgitta (som skal jobbe på kultursenteret i Betlehem). Biskopen gav uttrykk for sine gode relasjoner til sine norske partnere, og var opptatt av at vi deltar aktivt i samarbeidet videre og formidler kontakt mellom kirkene, menighetene og til de politiske myndigheter. Han var også opptatt av at vi deltok fra Den norske kirke i COCOP møtene (årlige møter mellom ELCJ og partnere), som aktive partnere for denne kirken.

Biskop Younan informerte spesielt om en uavklart situasjon i forhold til den tyske menighet og EKD. Vi gav uttrykk for at dette bør løses slik at ELCJ ikke undergraves. Den aktuelle situasjonen med vanskeligheter for internasjonalt kirkelig personell å få visum ble drøftet.

Vi fikk møte en åpen og tydelig palestinsk/jordansk luthersk kirke. Til tross for vanskelige omstendigheter, bygger den frimodig aktive og åndelig levende menigheter. Den vil være kirke for sitt folk. Den gir et klart kristent vitnesbyrd og bidrar mye til å utvikle det sivile samfunn. Den blir lagt merke til på en positiv måte gjennom sine skoler, Abraham-senteret i Beit-Jala for dialog mellom kristne, muslimer og jøder og det nye kultursenteret i Betlehem. Disse sentra er unike i de palestinske områdene og arbeider for å gi unge og voksne en trygg identitet bygd blant annet på kunnskap og evne til kommunikasjon. Den lutherske kirkens arbeid for oppbygging av det palestinske samfunnet blir tydelig verdsatt.

Det ble lagt til rette for besøk hos to andre kirkeledere i Jerusalem, den gresk-ortodokse patriark Ireneus og den latinske (romersk-katolske) patriark Sabbah. Særlig Sabbah gav seg god til en grundig samtale hvor han gav klart uttrykk for sine synspunkter på situasjonen og hvilken rolle kirkene og de religiøse ledere kan spille. Han var tydelig på at de religiøse ledere sammen må avvise både okkupasjon og terror, i den rekkefølgen. Han var også opptatt av at muren fører til at både det palestinske og israelske folk blir boende innestengt, som i en ghetto, og at den vil hindre det samkvem begge parter trenger for å utvikle en fredelig sameksistens. De kristne palestinske ledere har autoritet i befolkningen, og det er et viktig økumenisk samarbeid, særlig mellom den katolske, anglikanske og lutherske kirke. De taler tydelig for en varig fredelig løsning med rettferdige og levelige vilkår for begge folk, og forkaster både okkupasjon og terrorisme. Sammen representerer de en viktig kraft i dialogen mellom muslimske, jødiske og kristne ledere, selv om de representerer en minoritet.

Vi møtte de norske ambassadørene i Tel Aviv og Amman, og den norske representanten til de palestinske områdene, som alle bidro til en utdypet forståelse av situasjonen. Kamsvåg deltok på en middag hos biskop Younan og inviterte selv de norske gjestene til en middag. Kontakter i det kirkelige miljøet i Jerusalem tok initiativ for at vi også skulle besøke president Arafat, og vi fikk en drøy time med han fredags kveld. Han bekreftet tydelig den lutherske kirkes innsats på Vestbredden, og var opptatt av den svært trengte situasjonen alle lever under i de palestinske områdene. Han gav uttrykk for en vilje til å finne forhandlingsløsninger med Israel, og var oppgitt over den maktpolitikken som hindrer utvikling av det palestinske samfunnets økonomi og strukturer, og bruken av militærmakt mot sivile og mot sivile hus. Han fikk overrakt en engelsk versjon av Mellomkirkeig råds uttalelse om muren/barrieren og avvisningen av all terror mot sivile.

Kirken i de palestinske områdene arbeider under vanskelige forhold. Trykket fra den politiske og økonomiske situasjonen gjør at mange kristne flytter fra området. I tillegg har de nå problemer med at Israel ikke vil gi de internasjonale medarbeidere i kirkene (inkludert prester, munk og nonner) varige visa, kun turistvisa. Dette er helt uakseptabelt og vil være et viktig hinder for arbeidet i kirkene. Dette er et stort problem for kirken og for det palestinske samfunnet. Dette er noe vi må se som et felles kirkelig problem, fordi det gjelder det kristne nærvær i Det hellige land. Det er et område hvor det kristne nærvær har satt sine spor siden Jesu tid, hvor den kristne tros har sine røtter og hvor sterke tradisjoner har sine festepunkt i hendelser, bygninger og steder. Dessuten er det viktig for forholdet mellom kristendom, jødedom og islam at det er et godt, sterkt og tydelig kristent nærvær i området. For den anspente situasjonen er det også mange som påpeker at de kristne kirkene har et fredsbudskap som er av stor betydning, og deres stemme er viktig, selv om den blir forsøkt marginalisert fra både jødisk og muslimsk side.

Barrieren som bygges av Israel, presser folk fra sine eiendommer, skaper sår og hindrer kontakt. Det gjelder også mellom menighetene på Vestbredden. Skillet gjør det vanskelig å komme seg på jobb, til venner, familie og til kirken i Jerusalem, og det skapes en situasjon som krenker menneskeverdet. Håndhevingen av grensene skjer ved at det er så mye åpning at en kan komme igjennom, men en vet aldri hvor lang tid det tar. For noen er det illegale ferdselruter inn til Jerusalem som israelske myndigheter delvis stenger. Mellomkirkelig råds tidligere beskrivelse av konsekvensene av muren synes å ha god dekning.

Selv om situasjonen virket relativt rolig på Vestbredden mens vi var der, skaper likvidering av sjeik Yassin i Gaza sterk og begrunnet frykt for mer vold og mer alvorlige problemer for folk flest i hele området.

Opplevelsen av muren og av for eksempel at palestinere ved en feil tar livet av en palestinsk ungdom (aktiv i det kirkelige fredsarbeidet) fordi de trodde han var jøde, skaper en sorg over hvordan folkegruppene separeres, volden som øker og fravær av lidenskap og dristighet på fredens vegne.

Det ble også anledning til å treffe ledere fra de messianske jødiske gruppene og menighetene i Haifa-området, samt lederen for Caspari-senteret, Lisa Loden. Den messiastroende bevegelse er i vekst når det gjelder antall troende, i utadretta virksomhet og antall grupper. Det virker som den står mer fram i den israelske offentlighet enn tidligere. Flere jøder døpes i dag enn noen gang tidligere i staten Israels unge historie, og de synes også å få en økende respekt i det israelske samfunn. De messianske jødene ønsker å markere solidaritet med sitt eget folk i dagens situasjon, og noen inntar en avvisende linje til palestinere. Noen er aktivt involvert i et forsoningsarbeid sammen med palestinske kristne. Flere i denne bevegelsen har deltatt i Mussalahah, en forsoningsbevegelse mellom evangelikale palestinere og messianske jøder.

Kvarme og Levinsen fikk også anledning til å besøke bibelselskapets arbeid i Jerusalem. Vi fikk alle besøke Bibelselskapet i Amman. Begge steder fikk vi inntrykk av et levende og aktivt arbeide med å gjøre Bibelen tilgjengelig, og en stor etterspørsel etter den.

Oppsummerende inntrykk:

Situasjonen er så vanskelig som forventet. Det blir hele tiden vanskeligere å se hvordan situasjonen skal løses. Det var forholdsvis rolig, trykket og urolighetene var først og fremst i Gaza (hvor vi ikke var ved denne anledningen). Det er en utarming og en forverring av levekårene som følge av byggingen av muren/gjerdet som ikke kan undervurderes eller underslås.

I den vanskelige situasjonen er det imponerende og overraskende hvordan folkene lever og overlever, og klarer å takle den store usikkerheten og den økende håpløshetene omkring framtidige løsninger. Osloprosessen hadde en visjon av to folk og to stater som skulle leve ved siden av hverandre. Nå ser vi to folk som blir mer og mer adskilt gjennom vold og militære aksjoner. Muren stopper visjonene om et felles liv.

Samtidig ser en håpstejn i kirkene: Vi fikk inntrykk av den levende palestinske kirke. De framstår som håpselementer i området. De har veldig forskjellig plass i samfunnet. Arbeidet med å bygge palestinsk identitet med kultur, språk og historie, ikke vold og politikk, utdanning med oppbygging av en ny læreplan med innlæring av demokratiske tradisjoner er viktige bidrag.

Det kristne vitnesbyrd og den kristne kirkes nærvær i Det hellige land er viktigere enn noen gang. Samtidig forsvinner mange kristne, særlig unge, til andre land. Den palestinske lutherske kirke trenger støtte og kontakt. Den har store og viktige oppgaver, selv om den er liten.

De palestinske kristne og de messianske jøder formidler et budskap om Jesus Kristus som gir håp. De trenger støtte og oppmuntring til å fylle denne rollen. Biskop Kvarme kjenner både den palestinske lutherske kirke og messianske jøder godt, og kan formidle kontakt i en situasjon der de til dels lever med store spenninger seg i mellom.

Borg bispedømme har viktige oppgaver med å holde kontakt med menighetene og med kirkens pastorer, ikke minst for å gi mulighet til pastoral utveksling og kontakt. Det er også flere muligheter for deltagelse fra Borg på et ungdomsarrangement i Ramallah i 2005, og det bør være muligheter for besøk fra ELCJ til Borg.

Mellomkirkelig råd bør delta på møtene i COCOP for å markere at Den norske kirke har inngått i et partnerskap med denne ELCJ. Vi bør også vurdere invitasjoner til Den norske kirke.

LOGG FRA BESØK TIL ISRAEL OG JORDAN

for biskop Ole C Kvarme, gen sekr MKR Olav Fykse Tveit og prostiprest Leif Levinsen.

17-23.mars 2004

(ført av Leif Levinsen)

Onsdag.17.

Ble hentet av den norske ambassadens bil og kjørt til ambassaden. Vi møtte der ambassadør Mona Juul og ambassaderåd Kari Bjørnsgaard.

Vi ble kjørt i ambassadens bil til Jaffa, Immanuelskirken. Det avtalte møte kl.1700 ble forsinket til kl.1745. Vi møtte der Haavard Kleppe, Israelsmisjonens stedlige representant, hans kone Else Britt. Anbjørn Neeland, misjonsprest og hans kone, Reidun. David Lazarus, pastor for Immanuel House Congregation. Avi Mizrachi, pastor i Congregation Adonai Roi. Shmuel Awwad, pastor i Beit Eliahu, Haifa. Det var også et annet norsk par som arbeider frivillig i kirken der. Vi hadde samtaler til ca kl.2000, deretter til Jerusalem.

Torsdag.18.

Møte med Redeemer Lutheran Church, Jerusalem. Vi besøkte Martin Luther Care Senter for sosialt arbeid i kirken og møtte der pastor Bahroum Azar, Pirkko Tuhkanen, sosionom og en ung finsk sykepleier. Rima Bakleh, en 22 år gammel sosionom var nøkkelperson i arbeidet for de eldre kvinner og menn, som bruker senteret. De fleste som senteret arbeider for er muslimer. Vi traff også Nabil A.Khader, en eldre lærer som har mye undervisning og studiegrupper for menn der.

Deretter til Ramallah.

Ved ELCJ Hope School hadde vi møte med rektoren og pastor Ramez Ansara. Vi hilste også på en del lærere og møtte studenter/elever i skolegården. På lærerværelset hang en helt ny plakett med hilsen fra Grefsen menighet. Menigheten og Grefsen skole ved Operasjon Dagsverk samlet inn penger til kjøkken på lærerværelset, en del utstyr og benker til skoleplassen.

Rektor orienterte om nedgang i elevantallet de siste 3 årene fra 550-400. Han pekte på tre årsaker. De som bor i landsbyene omkring Ramallah har hatt stadig vanskeligere med å komme til skolen pga portforbud og strengere veikontroller. Økonomisk er det blitt vanskeligere for familier å koste skolegang. En del har sluttet av den grunn og en del har emigrert til Europa og andre deler av verden. Palestina har blitt et vanskeligere sted og mange har mistet tro og håp for framtiden her.

Han fortalte om hendelsen i april 2002. Da ble deler av skolen ødelagt av israelske soldater. Etter denne dato har livet blitt vanskeligere. Strengere kontroller på veiene, tilfeldige portforbud. Han grudde litt til en viktig begivenhet for elevene kommende lørdag. Da skal skolen ut på tur til Jeriko. Elevene er hysterisk forventningsfulle, men det er en risk å ta dem ut på tur. Ingen vet hva som kan skje av problemer med israelske soldater av det som oppleves som trakassering og hindringer.

Eks. på økonomi: £5-700 koster skolepengene. Det dekker 50% av kostnadene.

Skolen mister 36 timer pr. mnd i undervisning av elever som ikke kan komme til skolen. Derfor har man begynt med internettundervisning, fjernundervisning for elever med pc hjemme. Skolen underviser barn og foreldre i pc bruk for å gjøre bruk av tilbudet.

På ettermiddagen deltok OFT på møte med Alexandria gruppen. OCK og LL hadde møte med bibelselskapene i Israel og på Vestbredden/Gaza. Ole og Leif møtte Doron Even-Ari og Labib Madanat.

Et sterkt møte med sterk og frimodig tro uttrykt i lidenskapelig kjærlighet for menneskene som trenger Ordet. Særlig var vitnesbyrdet til Labib, som jobber på Vestbredden og i Gaza sterkt.

Vi var invitert til middag hos biskop Younan sammen med ekteparet Kjell og Inger Jonassen og ekteparet Josephine og Nils Arne Kamsvaag. Han er den norske offisielle representanten overfor de palestinske myndighetene.

Fredag 19.

Møte med biskop Younan på hans kontor kl.0930

Vi drøftet følgende spørsmål:

1. Visaproblemene
2. Forholdet til de messianske jødene.
3. Forholdet til bibelselskapet i Israel og Vestbredden.
4. Forholdet MR-BORG-ELCJ.
5. Forholdet til MECC (Middle East Council of Churches)
6. Interfaith dialog og relasjonen; MR/LWF/ELCJ/BORG
7. Forholdet til EKD og den tyske prosten

Momenter til nr.6; Borg-relasjonen:

- Styrke kontakten mellom kirkene ved ungdomsfokus. Ingvild Mydske interessant navn. Hun har vært i Ramallah med ungdommer før fra Rønningen og Grefsen menighet. Nå er hun ungdomsprest i Oppegård.
I juli 2005 planlegges et ungdomstreff i Israel mellom ELCJ og en ungdomsgruppe fra Michigan. Det er ønskelig at en gruppe norske ungdommer kommer også. Ikke for stort arr. 6-10 fra N. er nok. Nøkkelperson er pastor Ramez Ansara. Hvis Ingvild vil påta seg dette, er det en ide at hun og den amerikanske lederen kommer til Jerusalem/Ramallah og drøfter programmet en gang på høsten 04.
- Younans svoger, Assad, bor i Norge. Når Munib kommer til Norge kan det arrangeres en samling for arabiske kristne, ikke bare palestinske, som får møte biskopen og holde en egen gudstjeneste. Assad kan være koordinator.
- Younan ønsker en felles dag i Borg og i ELCJ, s menigheter for å markere vennsforholdet. Forslag l.s.i faste. (Se vi går opp til Jerusalem)
- Kvarme Vi kan arrangere åndelig veiledning for prester i Borg og invitere noen fra ELCJ.
- Kvarme: Det skal arrangeres et pastoralt konvent i Borg i okt.04. Noen pastorer fra ELCJ kan komme.

Møte med president Arafat kl.1730

Biskopene Younan og Kvarme, Emil Jarjuri, en eldste fra ELCJ, pastor Ramez, Kjell Jonasson, OFT og LL.

Møtet varte nesten 45 min.

Kl. 1930.Middag hos Kamsvåg og hans kone, Josephine. Signe Marie Breivik, Edle Hamre med e.m. Shyam Sundar, var tilstede. Signe Marie og Edle arbeider ved det norske kontoret. Signe Marie er gift med en palestiner og har bodd i landet i mange år. Edle jobber for Norad og har årskontrakter.

Lørdag 20.

0930. Besøk hos The Greek Orthodox Patriarch, His Beatitude Ireaneus. Helt uvanlig gav han oss ca 45 min. Engasjert møte. Rett før oss var en delegasjon med tidligere erkebiskop dr. Carey i spissen.

Besøk ved Beit Sahour Lutheran School. Orientering ved rektor og evangelist ved Beit Sahour menighet; Mr.Hani Odeh og School Director i ELCJ Dr.Charlie Haddad.

Besøk ved Dar al-Kalima skolen. Oppvisning av kor og orkestergruppe av elever, omvisning i klasserom og orientering ved rektor og skoledirektør Charlie Haddad.

Besøk ved The International Center of Bethlehem på området til Christmas Lutheran Church. Pastor Mitri Raheb viste oss rundt. Vi fikk en god samtale med han på hans kontor. Det er fantastisk hva som er bygget opp de senere årene. I april 2002 tok israelske soldater seg inn på området og ødela mye. Men motet og motiveringen og visjonen ble bare enda sterkere hos pastor Mitri og staben. I dag er senteret allerede Bethlehems tredje største virksomhet. Konsertsalen tar 3-500 mennesker med og uten skyvedør til tilleggsal. Det er det best utstyrte konsertsal i søndre del av Vestbredden. Kulturprogrammet er stort og økende. Den siste utbyggingen er et eget radio og tv-studio.

Besøk ved Abraham House i Beit Jala. Senteret er helt nytt. Ble innviet i okt.2003. Det har høy standard med bevisst valg av palestinsk arkitektur og håndverk. Vi ble mottatt av pastor Jedallah Shehadeh. Arkitekten for anlegget, Bassem Koury, viste rundt.

Vi mottok en overdådig lunsj. Under lunsjen orienterte sosialarbeider Hiam Abu-Dayyeh. (hiam@luthchurch.com). Tilstede var også Saba Shahwan, hovedlærer. Abraham House er designet for å ta imot pilegrimsgrupper til Det Hellige Land. Vi ble oppfordret til å reklamere.

Møte med den latinske patriarken Sabah kl 1800-1900. Kvarme, Younan, OFT, Levinsen. Lang og engasjert og god samtale.

Om kvelden invitert til Pirkko og Martti Thukanen. De er diakoner i ELCJ, betalt av den finske kirken. Martti har også sete i UCCI. OCK, OFT, LL og Even Borch. Han har studiepermisjon og studerer hvordan antisemitismen slår ut i nyere tid.

Søndag 21.

Gudstjeneste i Erlöserkirche med innsettelse av Kjell Jonasson.

Møte med leder av Caspari Senter, Lisa Loden, etter gudstjenesten på hotellet.

Avreise til Amman med taxi.

Pastor Samer møtte oss på andre siden av grensen ved Alleby Bridge (israelsk navn)/King Hussein Bridge (jordansk navn).

Han tok oss til det nye arkeologiske området for Døperen Johannes virksomhet. Der fikk vi orientering ved direktør Eng. Dia Al-Madani før en guide tok oss rundt. Et stort område avdekker flere kirker og kloster. Området har ikke vært tilgjengelig for arkeologisk utgraving før 1996, etter fredsavtalen mellom Israel og Jordan og uttrekkingen av militære i Jordandalen.

Kl.1800. Kveldsgudstjeneste i Good Shepard Lutheran Church. Samer ga en bred presentasjon og velkomst til oss. Kvarme prekte over teksten "Bli i min kjærlighet". Et godt vitnesbyrd om foreningen i Kristus og fellesskapet i kirken. Særlig godt på bakgrunn av den kraftige spenningen i regionen.

Etterpå kirkekaffe og kontakt med menigheten i hallen. Det er Mothers Day. Flere av de vanlige kirkegjengerne kom ikke av den grunn. Ca 40 tilstede. Også forrige pastor i menigheten, Numen Smir var tilstede.

Mandag 22.

Den sjokkerende nyheten denne morgen var israelernes drap av sjeik Yasin.

Kl.1000. Besøk The Apostolic Nunciature, Msgr. George Antonysamy. Han fortalte om kirkens minoritetsplassering i landet og kirkens ganske omfattende arbeid og store kontaktflate likevel. 10 000 katolikker i landet. 62 egne skoler. Jordan er et liberalt religiøst land, likevel ikke full religiøs frihet. I forhold til omvendelse til annen religion er det stadig en muslimsk sharialov som gjelder.

Kl.1100. Besøk ved The Bible Society in Jordan og gen.dir. Jamal A.Hashweh. Vi fikk se det nyrenoverte bibelsenteret i meget elegant og presentabel standard og høre sterke beretninger om et rikt arbeid.

Jordan er som Sveits i Midt-Østen. Det gjør det enklere for jordanere å krysse grenser i regionen, og for han selv i sine reiser. Ingen andre i regionen har slike muligheter som jordanerne.

Ca 4.5 mill. bibler og bibeldeler spredt i Irak/Bagdad etter invasjonen. Bibler og bibelstoff mottas som vann i ørkensand. Svært god økumenisk kontakt med kirkene i Bagdad.

Kl.1230. Besøk ved den norske ambassaden. Ambassadør Sverre Stub tok imot.

4% fødselsrate i Jordan. Det er høyest i regionen, kanskje i hele verden. 60-70% av innb. er palestinere i J. 29% av skatteinntangen kommer fra kristne palestinere. Denne gruppen utgjør en vesentlig del av den økonomiske grunnstammen i landets økonomi.

Kl.1330. Besøk ved The Middle East Council of Churches (MECC) og Action by Churches Together (ACT). Kontoret leier rom i den lutherske kirkes lokaler. Der hilste vi så vidt på KN's stab og Elisabeth Mustorp (fra Halden på kort tjenesteopphold).

Orientering ved daglig leder av ACT Wafa F.Goussous.

Kl.1400. Lunsj med Jamal og hans hustru, et minnerikt libaneisk lunsjbord.

Kl.1630. Besøk i den melkitiske katolske kirke der vi møtte pastoren, som er grunnlegger og leder av Jordanian Interfaith Coexistence Research Center, Fr.Nabil D.Haddad. En fargerik og ekspressiv personlighet, som blir hørt og respektert i det muslimske miljø.

Etter samtalen deltok vi en stund i gudstj. i hans kirke. En fascinerende og gripende opplevelse av sterk og vakker liturgisk sang, tross bare 6 menighetslemmer tilstede. Gudstj. skulle startet kl.1700. Pga samtale med oss ble den 20 min forsinket uten at det syntes å bety noe særlig.

Kl.2015. Tur til Gamlebyen og gjennom flyktningeleiren i sentrum. Her bor 10 000 i svært dårlige boliger. Omvisning oppe på ruinområdet og vandring nede ved det romerske teateret.

Kl.2215. Møte på hotellet med Samer og menighetseldste Addad. Samer var bare 24 ½ år da han kom som fersk prest fra seminaret i Tanzania for 8 år siden. Menigheten var alvorlig splittet i flere fraksjoner med stor smerte. Den forrige presten var del av en fraksjon. I dag er situasjonen ganske annerledes og menigheten er mye mer samlet

Tirsdag 23.

Flyavgang kl.0920 via Wien.

Til Oslo kl.2200.

För en rättvis fred i Mellanöstern - Häv ockupationen av Palestina.

Om kampanjen | Aktuellt | Engagera dig | Material/Fördjupning | Gudstjänstmaterial | Lär

Kampanjens grunddokument

Om kar

FÖR EN RÄTTVIS FRED I MELLANÖSTERN: HÄV OCKUPATIONEN AV PALESTINA

- [Kampanjer](#)
- [grunddoku](#)
- [Kommenta](#)
- [ärkebiskop](#)
- [Kommenta](#)
- [Hilda Lind](#)
- [Kommenta](#)
- [Christer Åt](#)
- [Frågor och](#)
- [HOPP-kam](#)

Konflikten mellan Israel och Palestina är en konflikt om land. För att nå en lösning av denna mångåriga konflikt krävs att Israels och Palestinas rätt att existera som två självständiga stater i frihet och säkerhet inom internationellt erkända gränser säkerställs. Det är enbart med folkrätten och gällande FN:s resolutioner 181,194,242,338, 1397 m.fl. som grundläggande principer, som en hållbar fredsöverenskommelse kan uppnås.

För att nå en rättvis fred måste därför

- den israeliska ockupationen av Västbanken, Gaza och Östra Jerusalem avslutas.
- de illegala israeliska bosättningarna i de ockuperade områdena avvecklas.
- en seriös förhandlingsprocess samtidigt komma igång för att reglera detaljerna (exakta gränser, palestinska flyktingars framtid, fördelning av vattentillgångar, Jerusalems status mm.) utifrån de övergripande principerna ovan.

Händelseutvecklingen i området visar med smärtsam tydlighet att parterna är oförmögna att bryta våldsspiralen och lösa konflikten på egen hand. I stället ökar våldet och skördar fler och fler offer. Bitterhet, oförsonlighet och hat brer ut sig alltmer. Utan kraftigt tryck från omvärlden mot ockupationen och våldet kommer situationen att förvärras ytterligare.

Genom åren har kyrkor, organisationer, folkrörelser och enskilda uttryckt sina protester mot ockupationen genom uttalanden och upprop. Ansträngningar har också gjorts för att genom uppvaktningar och personliga kontakter försöka påverka Sveriges regering, EU och FN att öka trycket för att hävda folkrätten och därmed få slut på den olagliga ockupationen som ett första steg till att nå en varaktig fred. Den pågående upptrappningen av våldet i konflikten visar dock att effekten av dessa insatser är mycket begränsad.

Något mer måste till, utöver de ansträngningar som hittills gjorts, för att öka trycket mot ockupation och våld. Det är bara ett kännbart tryck utifrån på staten Israel som kan leda till att den ockupation, som är en av konfliktens främsta orsaker, avslutas. Den palestinska myndigheten har också ett ansvar för att leva upp till internationell humanitär rätt, främjande av de mänskliga rättigheterna och demokratiska principer och måste göra vad den kan för att stoppa de terroråd som drabbar civilbefolkning.

Det växande våld som pågått sedan september 2000 har krävt över 3.400 människors liv. (Ca 2.600 palestinier och 850 israeler, beräknat 10 mars 2004 av den israeliska människorättsorganisationen Btselem). Över 30.000 människor har skadats. (Ca 28.000 palestinier och 6.000 israeler.)

Det är uppenbart att alla våldshandlingar i den pågående konflikten måste fördömas. Kyrkornas Världsråds uttalande från september 2002 är här vägledande:

"Kyrkornas Världsråds centralkommitté stödjer de många kristna, muslimer och judar i regionen och runt om i världen som med kraft tagit avstånd alla våldshandlingar i den pågående konflikten, såsom:

- Israels militära invasion och förnyade ockupation av de palestinska områdena, illegala avrättningar av palestinska ledare, dödande av palestinska civila, genomförande av kollektiva bestraffningar, samt förstörelsen av palestinska hem och egendom i Israel och i de ockuperade områdena

- Alla terrorhandlingar mot civila i Israel och i de ockuperade områdena, och då inte minst den växande och djupt oroande genomförandet av planerade och urskillningslösa självmordsbombningar."

Den stigande våldspiralen måste brytas, genom att öka trycket för att få ett slut på den ockupation som är grundorsaken till våldet.

Vad kan kyrkor och kristna organisationer göra för att bidra till att ockupationen hävs som ett steg på vägen till en rättvis fred i Mellanöstern?

Kyrkornas världsråd har på uppmaning av de tretton erkända kyrkorna i Israel/Palestina initierat ett ekumeniskt program för att häva den illegala ockupationen av Palestina (de ockuperade områdena) i vilket medlemskyrkorna inbjuds att ta del. Syftet är att inspirera och samla kyrkorna i gemensam aktion mot ockupationen tillsammans med folkrörelser och organisationer som arbetar för humanitära insatser och mänskliga rättigheter och folkrätt i Israel och Palestina. I kampanjen ingår opinionsbildning och påverkansarbete, samt det Ekumeniska följeslagarprogrammet i Palestina och Israel (EAPPI) inom vilket kyrkorna inbjuds sända personer som fungerar som följeslagare inom kyrkor, kyrkorelaterade och enskilda organisationer i Palestina och Israel, som arbetar för humanitära insatser och mänskliga rättigheter och folkrätt.

Vad kan vi i Sverige göra?

Vid Sveriges Kristna Råds årsmöte i april 2002 klargjorde kyrkorna i Sverige sin position, genom att enhälligt ställa sig bakom följande krav:

1. att Israel upphör med ockupationen av de palestinska

områdena

2. att en tvåstatslösning - Israel och Palestina - med utgångspunkt i 1967 års gränser genomförs

3. att Jerusalem blir huvudstad för två stater och att de heliga platserna skyddas av internationella garantier, så att Jerusalem kan förbli en mötesplats för tre religioner

4. att de kristna kyrkorna och andra krafter på båda sidor i konflikten som verkar för rättvisa, fred och försoning får konkret stöd

I ett efterföljande möte har SKR:s styrelse uppmanat sina medlemskyrkor och deras biståndsorgan att pröva frågan om medlemskap i kampanjen:

För en rättvis fred i Mellanöstern - Häv ockupationen av Palestina.

Bakom denna kampanj står ett flertal kyrkor och organisationer: Caritas, Diakonia, Evangeliska Brödrörelsen, Individuell Människohjäl, KFUK-KFUM, Kristna Fredsrörelsen, Kristna Studentrörelsen i Sverige, Kvinnor i Svenska kyrkan, SABEEL i Skandinavien, Strängnäs stift, Svenska Baptistsamfundet, Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan.

Den svenska kampanjen är ett svar från kyrkor och kristna organisationer i Sverige på Kyrkornas Världsråds inbjudan att arbeta för att den israeliska ockupationen av de palestinska områdena upphör.

Syftet med kampanjen är att fästa uppmärksamheten på den israeliska ockupationen som grundorsaken till konflikten. I opinionsbildningsaktiviteter skall kampanjen därför driva att hävandet av ockupationen är en förutsättning för att nå en rättvis fred i Mellanöstern. För att få genomslag i samhället måste kampanjen få stor bredd genom att kyrkor, organisationer och folkrörelser och föreningar många ställer sig bakom den.

Kampanjen måste också erbjuda konkreta handlingar genom vilka s.k. vanligt folk kan uttrycka sitt engagemang för rättvisa och fred. Genom detta får kampanjen också en nödvändig folklig förankring. För att bli effektivt bör opinionsbildning och kampanjarbete utformas så att den israeliska ockupationspolitiken får PR-mässiga och om möjligt även ekonomiska konsekvenser för landet.

Hur skall kampanjen drivas?

1. Integrerad information

De kontakter och det stöd som redan finns till palestinska och israeliska kyrkor och organisationer som aktivt verkar för fred, rättvisa, icke-våld och försoning skall givetvis fortsätta. Den

information om situationen som kommer ur detta arbete bör i större utsträckning relateras till ockupationen som grundorsak till konflikten. Genom att dela information och sätta in den i kampanjens sammanhang kan större genomslag uppnås.

2. Samordnad, fokuserad opinionsbildning och påverkan

Svenska kyrkor, samfund och kristna organisationer har sedan länge bedrivit opinionsbildning genom debattinlägg och uttalanden. Detta arbete behöver samordnas bättre. I detta har kampanjen en viktig uppgift. Samverkan med andra organisationer och folkrörelser i samhället behöver också utvecklas för att nå större genomslag för kampanjen. En tydlig gemensam fokusering på ockupationen som ett hinder för en rättvis fred är en förutsättning för att kampanjen skall få bredd och djup och därmed bli mer effektiv. Det fortsatta arbetet med debattartiklar, utrop och uppvaktningar blir därmed en viktig del av kampanjen.

3. Stöd till det ekumeniska följeslagarprogrammet SEAPPI.

Det är viktigt att kyrkorna tar aktiv del i detta internationella solidaritetsprogram. SKR står för den svenska delen av följeslagarprogrammet SEAPPI, som i ett första skede är planerat att pågå under 2003 och 2004. Programmet ger möjlighet för svenska medborgare att vara på plats under tre till fyra månader som följeslagare i palestinska eller israeliska kyrkor och organisationer som arbetar med humanitär verksamhet, rättvisa, fred och försoning utifrån ett ickevåldsperspektiv. För mer information om SEAPPI, se www.skr.org.

Genom att uppmuntra intresserade och lämpliga personer att ställa sig till förfogande som ekumeniska följeslagare, kan kyrkorna ge ett tydligt bidrag till programmet. Samtidigt får man genom följeslagarnas rapportering också del av värdefull information om hur den pågående konflikten påverkar vanliga människors vardag i Palestina och Israel. Följeslagarnas intryck och berättelser blir också viktiga bidrag i det gemensamma informations och opinionsbildningsarbetet.

4. Utöva politiska påtryckningar för att förmå EU att suspendera frihandelsavtalet med Israel.

Genom att uppmärksamma Israels associeringsavtal med EU ökas trycket och genomslagskraften i kampanjen. Detta avtal, som utvärderas och förnyas var sjätte månad, ger Israel frihandel inom EU. Till villkoren som Israel skall uppfylla i detta avtal hör att mänskliga rättigheter och demokratiska principer skall respekteras. Ockupationen är ett flagrant brott mot detta. Dessutom inkluderar Israel varor från bosättningarna i de ockuperade områdena bland sina exportprodukter till EU, vilket också är ett brott mot avtalet.

Motivet för att sätta detta avtal i centrum är här juridiskt. Hur kan det vara möjligt att ett avtal förnyas där ena parten inte

lever upp till sina förpliktelser, utan tvärtom medvetet sätter sig över detta? Genom att i artiklar, upprop och uppvaktningar driva denna konkreta fråga ökar trycket i kampanjen och genomslagskraften blir större.

5. Konkret handling: Köp inte produkter från de illegala israeliska bosättningarna på ockuperat område.

För att göra människor delaktiga i kampanjen krävs konkreta handlingar genom vilka den enskilde kan visa sitt eget ställningstagande och samtidigt utmana andra att följa efter. Detta kan ske genom att man ställer sig bakom upprop, samlar namnunderskrifter och deltar i demonstrationer och manifestationer av olika slag. Dock behövs fler konkreta handlingar för att öka kampanjens genomslagskraft, och ge enskilda personer möjlighet att kanalisera sin upprördhet över ockupationen och dess konsekvenser.

Genom att knyta kraven på en suspendering av frihandelsavtalet till uppmaningen att inte köpa produkter från de olagliga israeliska bosättningarna på ockuperat område, understryks principiella krav om att staten Israel är förpliktad att följa internationell rätt och folkrätt med konkret handling. Därmed får kampanjen större effekt. Genom att fokusera på produkter från bosättningarna kan också ockupationens verklighet göras synlig och ge större kraft åt kravet på ett israeliskt tillbakadragande från de ockuperade områdena.

RAPPORTLISTE MKR

Kopi av rapporter som ikke allerede er sendt MKR, kan fåes ved henvendelse til sekretariatet v/Liv Janne Dehlin

- Rapport nr. 5/2004   **Olav Fykse Tveit**
Rapport frå tur til Brüssel 4.-6. november 2004
- Rapport nr. 6/2004   **Trond Bakkevig**
Rapport fra møte i "Assembly Planning Committee",
Kirkenes Verdensråd
- Rapport nr. 7/2004   **Vebjørn Horsfjord**
Rapport Nordisk sekretærmøte, 5.-7. mars 2004, Lärkulla
Stiftsgård, Finland
- Rapport nr. 8/2004   **Hans Morten Haugen**
Report from Organizing Committee in Global Priorities
Campaign, Geneva, November 21 – 23, 2003
- Rapport nr. 9/2004   **Ingrid Vad Nilsen**
Rapport fra Sjømannkirken – Norsk kirke i utlandet
Medarbeidermøte i Europa – april 2004
- Rapport nr. 10/2004   **Ingrid Vad Nilsen**
Rapport fra møte i Kirkens Nødhjelps representantskap 23.-
24. april 2004
- Rapport nr. 11/2004   **Anne-Grete Larsen**
Rapport fra 'Making resettlement work!' - en konsultasjon i
regi av Churches' Commission for Migrants in Europe
(CCME), 19. og 20. april 2004 i Brüssel
- Rapport nr. 12/2004   **Anne-Grete Larsen**
Rapport fra møte i Churches Commission for Migrants in
Europe (CCME) sin arbeidsgruppe 'Monitoring European
Legislation on Migration, Asylum and Anti-
Discrimination', Brüssel, 21. april 2004
- Rapport nr. 13/2004   **Stephanie Dietrich**
Rapport fra møte i Eksekutivkomiteen for
Leuenbergkirkefelleskapet – CPCE – Speyer, 23.-
25.4.2004
- Rapport nr. 14/2004   **Vebjørn Horsfjord**
Rapport fra møte i COCOP 12.-14. mai 2004 i Betlehem
- Rapport nr. 15/2004   **Ørnulf Steen**
Rapport fra siste Representantskapsmøte for Nordiska
ekumeniske rådet 04.03.04

REFERAT - Dialogmøte om HIV/AIDS Vestre Aker menighetshus, 01.04.04 kl 12.00-15.30

Dialogmøtet ble planlagt av Mellomkirkelig råd for Den norske kirke i samarbeid med Norges kristne råd. Møtet er en oppfølging av KM-vedtak 8/03 Hiv/aids som utfordring til Den norske kirke. Norges kristne råds medlemsorganisasjoner, organisasjonene i SMM og flere andre misjonsorganisasjoner, samt diakonale institusjoner var invitert. Deltakerne kom fra Norges kristne råd, Frikirka, Frelsesarmeen, Kirkens Nødhjelp, Changemaker, Caritas, Det norske misjonsselskap, Norsk misjons bistandsnemnd, Lukasstiftelsen og Senter for helse og sosial utvikling. Fra Den norske kirke kom representanter fra Mellomkirkelig råd, Kirkerådet Kirkens u-landsinformasjon og fra tre av Den norske kirkes bispedømmer.

Innledning

Velkommen v/ Olav Fykse Tveit, Mellomkirkelig råd, Den norske kirke

Temaet som samler oss angår det å være en del av en universell kirke. Da NN for noen år siden omtalte HIV/AIDS-arbeidet sa han at kirkene var den største hindringen for å lykkes i arbeidet. Nylig hevdet han at kirkene er det viktigste redskapet.

Kirkeledere i sør har behov for støtte fra kirkeledere fra andre steder i verden. HIV/AIDS er et vanskelig og kontroversielt tema som kaller på vår solidaritet, d.v.s. vilje til å snakke uten å komme med løsningene. Vi må lytte til erfaringene og vi må lytte til hva vi kan bidra med.

Kirkemøtevedtaket som er bakgrunnen for at Den norske kirke har tatt initiativ til dialogmøtet v/ Odd Bondevik, Møre bispedømme, Den norske kirke

Kirkemøtebehandlingen av saken har tre hovedområder:

1. Begrunnelse: Bakgrunnen for å ta opp saken er for det første at dette er et stort problem i verden i dag. Derfor er det av etiske, diakonale og sosiale grunner viktig å sette temaet på dagsorden.
2. Satsingsområder: Stigma (kirkene har ofte brukt bibelen for å ekskludere, derfor må vi ta tilbake tekster som inkluderer), seksualitet (kirkene har ofte ikke talt riktig nok), global rettferd (sammenhengen mellom global rettferd og HIV/AIDS), dialog (derfor er vi bl.a. her i dag).
3. Vedtak: Vedtaket fra Kirkemøtet er bevisst adressert til Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, biskopene, menighetene og myndighetene. Dette viser at vi ønsker å stå for noe og gå for noe med bakgrunn i ordtaket: "Det er bedre å tenne et lys enn å forbanne mørket!"

Tematiske innledninger

Stigma: et nøkkelspørsmål v/ Anne-Marie Helland, Kirkens Nødhjelp

Det snakkes nå om tre epidemier:

1. epidemi av HIV – viruset sprer seg
2. epidemi av AIDS – folk dør
3. epidemi av stigma/diskriminering – forhindrer effektiv respons

Stigma forhindrer forebygging: fordi det skaper stillhet, fordi folk definerer seg ut av mulige risikogrupper og fordi man derfor ikke tester seg.

Stigma forhindrer effektiv behandling fordi de sosiale konsekvensene av å stå fram med HIV/AIDS oppleves større enn å dø.

Stigma forhindrer omsorg fordi mange lever i skjul med store traumer og redsel for hva som vil skje med familien dersom man står fram.

Stigma forhindrer et verdig liv og kvinner blir hardest rammet.

Kirkene har et særlig ansvar ved at HIV/AIDS har blitt knyttet til syndsbegrepet og fordi at man har bidratt til å definere folk ut av fellesskap.

Kirkene har en spesiell mulighet fordi de har et naturlig mandat til å snakke om hvordan vi skal behandle hverandre, fordi de har stor påvirkningskraft mange steder og fordi de tilbyr noe unikt; muligheten til å bli tatt imot som et helt menneske, ikke et virus.

Seksualitet v/ Knut Christiansen, Kirkens Nødhjelp

Begynte med å kritisere den tradisjonelle seksualundervisningen i kirkene ved å si at glede, lek og utfoldelse i stor grad var fraværende.

Møtet mellom kristen forkynnelse og tradisjonelle forestillinger i mange land kan oppleves forvirrende.

Det er lett å stemple HIV/AIDS som synd fordi man ofte har forbundet det med grupper som narkomane og homofile.

Ekteskapet er ingen beskyttelse fordi normene og kravene til kvinner og menns seksualitet settes forskjellig. Av kvinner i alderen 15-24 år er 40% smittet av sin faste partner. Kvinnenes rettigheter settes til side, tradisjonell kristen moral holder ikke alltid.

v/ Inger-Marit Nygård, Frelsesarmeen

Seksualitet mellom de to som hører sammen er noe gudgitt. Idealet er ABC:

- Abstinence
- Be faithful
- Use Condom.

Vi lever imidlertid ikke i en fullkommen verden og kirken er kalt til å være der hvor mennesker er, uten å fordømme.

Global rettferd v/ Kari-Mette Eidem, Caritas Norge

HIV/AIDS har konfrontert oss med de kanskje største tabuer vi opplever; blod, sex, død.

Vi må se på kirkene som ressurser.

Det nytter å gjøre noe når myndighetene tør å snakke om det. Uganda er et godt eksempel i så måte.

Vekselvirkning: HIV/AIDS øker fattigdommen – fattigdom øker sjansen for HIV/AIDS.

Plan for likestilling og endrede kjønnsrollemønstre er viktig – opplæring, utdanning, informasjon.

Veier i arbeidet: forebygging, omsorg, kjennskap til grasrotbevegelser, tett samarbeid med lokale partnere v/ Lene Hopland Bergset

Det er klart vi kan forandre verden! CM konfronteres ofte med at dette er naivt, men mener det er mer naivt å tro at verden kan fortsette som den er i dag.

Alle – også hiv/aids-aktivister - utfordres gjennom personlige opplevelser.

Hva kan vi gjøre? Alle må gjøre det de kan. Politisk påvirkning og holdningsskapende arbeid er viktig.

Vi må vise hva vi mener gjennom handling.

Summegrupper

Seksualitet

“Better many positions with one, than one with many” (indisk slagord)

Sparekapital eller Sareptas krukke?

Behov for mer kompetanse på seksualitet i kirkene. Kirkene må bli flinkere til å hjelpe folk til å leve i livslange samliv, og på å utvikle seg seksuelt.

Er kirkas seksualetikk langt fra det levde livet når den stempler all sex som ikke foregår i ekteskapet som en “dødssynd”?

Når det påpekes at det er et problem med mange partnere, kan en da bruke fornuftsargumenter mot dette, helsefare for eksempel?

Moralsk legitimitet: hva med kirkeledere som oppfattes å leve umoralsk, kan de snakke om dette?

Testing før ekteskap: her ønsker UNAIDS et partnerskap med kirkene.

Er unge flinkere til å snakke om sex?

Hvis vi skal klare å snakke om dette temaet med kirkeledere i andre land må vi først klare å snakke med hverandre om det.

Kirkene har ofte vært ganske tause om seksualitet, det kan de ikke fortsette å være i møte med hiv/aids. Der må kirkene finne en måte å bli relevante på.

Nettverk for kirkefolk med hiv. Sårbare. FA har det.

Kan man utfordre uheldig kulturelle koder? Kulturer utfordres alltid.

En utfordring å tale sant nok om seksualitet.

Kan vi gjøre det uten å risikere sanksjoner?

Stigma

Det er behov for mer åpenhet i kirken. Mange hiv/aids-syke har stor mistillit til hva som vil skje dersom de forteller sin historie. Denne mistilliten gjelder primært i forhold til kirkens folk. Dette skyldes både forutinntatthet, negative opplevelser og konklusjoner på grunnlag av andre ting som sies av kirken. Det er viktig og riktig å si at kirken har aids.

I mange sammenhenger oppleves ikke kirken som en relevant samarbeidspartner i engasjementet mot hiv/aids.

Det er viktig å skape gode relasjoner for å skape tillit. Det er mulig for kirken å gjøre mye forebyggende i dag i forhold til ungdom. Det er vanskeligere å få innpass blant hiv-positive og aids-syke.

Kirkens Nødhjelp har ofte besøk av mennesker fra andre land som lever med hiv/aids. Deres opplevelse er ofte at stigma er mer utbredt i Norge enn mange andre steder. Dette skyldes uvitenhet.

Det er viktig å skille mellom stigma og uvitenhet. Det førstnevnte skyldes bevisste holdninger, det andre er mer ubevisst.

Hva gjør vi? For det første: Vi må ta inn over oss situasjonen som den er. Det er stor forskjell på måten vi opplever oss på og måten andre opplever oss på. For det andre: Man må gjøre seg fortjent til tillit. Hva gjør vi for å gjøre oss fortjent til det? For det tredje: Vi må begynne å snakke om det. Kan noe gjøres i forbindelse med trosopplæringen?

Det har vært stille lenge rundt hiv/aids, etter at det var mye fokus på temaet for noen år siden. Derfor må vi bevisstgjøres på språk. Det er av betydning at mennesker fra andre land besøker norske kirker, men vi må også ha fokus på dem som bor her. Samtidig er det vanskelig i mange sammenhenger å snakke om dette.

Det er mye usikkerhet rundt alt som avviker fra det gjennomsnittlige.

Global rettferd

Hovedspørsmål, formulert av Kirkemøtet, Dnk 2003:

Hvordan kan vi som kirkeledere i Norge med relasjoner til kirker i Sør og Øst tilrettlegge og gjennomføre en dialog om HIV/AIDS (stigma, seksualitet, global rettferd) med våre kolleger og partnere?

Erfaringer:

- Vi ser gjennom våre misjonærs beretninger fra Sør at temaet er tabu-belagt blant mange kristne
- HIV/AIDS forebygging og omsorg er tema hos kirker og partnere i alle land
- Å forandre adferd og tradisjon er vanskelig
- Global rettferd er som et bakteppe for hele HIV/AIDS-tematikken

Utfordringer:

- Vi må våge å lytte, ikke komme som spesialister med ferdige svar
- Det er viktig å møte biskopene og drøfte utfordringene med dem, uansett åpen eller lukket holdning til vanskelige spørsmål
- Det er viktig å hjelpe de lokale kristne til å bryte tausheten om HIV/AIDS, gi stigmatiseringen et språk
- Det må hele veien jobbes gjennom lokale strukturer, både de kirkelige, myndighetene og lokale organisasjoner – og gjerne et utvidet nettverkssamarbeid mellom disse. (Eks. på samarbeidsprosjekt: Global Fund).
- Vi bør ikke tie med at det også skjer et opplysningsarbeid i Norge og at unge tar ansvar, at unge og voksne går i dialog
- Viktig å gi seg tid til å skaffe seg tillit blant dialogpartnerne
- Viktig å søke den bibelske begrunnelse / jobbe med HIV/AIDS som teologisk utfordring – og sette fokus på menneskeverdet

Plenumssamtale

Ørnulf Steen og Jan Bjarne Sødal, Norges kristne råd, presenterte det rådet er involvert i gjennom FOCCISA-Norden-samarbeidet, som er et samarbeid mellom kirker og kirkeråd i det sørlige Afrika og tilsvarende i de nordiske land. Før var mye av engasjementet rettet mot apartheid, mens det nå konsentrerer seg om HIV/AIDS.

Fire land – Mozambique, Zambia, Danmark og Norge – arbeider spesielt med stigmatisering. Målet er at menighetene ikke skal være agenter for stigmatisering, men uttrykke inkluderende holdninger. For å få til dette arbeider man med ressursmaterieell og

seminarer, for på den måten å bidra til å bygge trygge fellesskap basert på Jesu sinnelag.

Kommentarer fra oppsummeringsrunden i plenum:

Vi vet og kan for lite om seksualitet i kirka. Vi må heve kompetansen på dette området for å hjelpe folk til et rikere seksualliv og et bedre samliv. Det er en utfordring å snakke sannere og dypere om seksualitet og parforhold.

I forhold til testing av brudefolk skjer det fryktelig mye som vi bør tenke gjennom som kirker.

I forhold til dialog, ble det fremheva at en global dialog innebærer at vi ikke bare skal snakke, men også lytte til andres erfaringer. Dialog innad er viktig, også over en bibelsk refleksjon, før vi går ut. Å holde fokuset på menneskeverdet er svært viktig for en god dialog.

Det er en utfordring å finne et godt språk for å snakke om hiv/aids: vi bruker ofte krigs- og ureinheitsmetaforer som kan oppleves problematiske av folk som lever med hiv. Hvordan sikrer vi oss av kampen mot hiv/aids ikke blir kampen mot folk som lever med viruset? Det er en fare at vi ser bare viruset og ikke mennesket.

Det er en stor forskjell på å fokusere på å leve med hiv og på å dø av aids.

For kirkene er det ofte et problem at vi sier og mener en ting, mens mottakerne hører noe helt annet. Det er utfordrende å velge riktige ord.

Oppfølging:

Olav Fykse Tveit oppsummerte kort om mulig oppfølging.

Det er viktig å bidra til samtalen i kirkene og organisasjonene om dette temaet. Hvordan kan vi sikre at dette blir et godt og viktig tema? Å bruke fortellinger, å møtes og å være bevisste på viktige symbolhandlinger er noen grep. Det er også viktig å øke bevisstheten om liturgien og forkynnelsen i forhold til hiv/aids. Det nytter ikke å ha gode seminarer dersom gudstjenesten og forkynnelsen kommuniserer noe annet.

På bakgrunn av det ovennevnte spurte Fykse Tveit om hvordan det er mulig å få til gode møtepunkt der dette tas opp. MKR ønsker å ta initiativ til et nytt møte om ¾ år der spesifikke historier om møter med kirkeledere kan tas opp, og forhåpentligvis flere kan delta.

Til slutt oppfordra Fykse Tveit oss om å tenke gjennom hvordan kirka vil framstå: fokuset bør være på Guds kjærlighet til mennesker, og at mennesket er skapt i Guds bilde. Alle har et gudgitt liv som må tas vare på.

Ørnulf Steen la til at det finnes mange organisasjoner av god vilje som jobber med hiv/aids. Er det viktig at kirkene og de kristne organisasjonene er tydeligere på at vi ønsker kontakt med disse videre? For eksempel inn i NORADs aidsnettverk?

